

# Békés hadiipar

A technikai fejlődés veszélyei

A prágai szimpozion

Szokatlan tüntetésekre, felvonulásokra került sor az elmúlt hónapokban az Egyesült Államokban, Angliában és az NSZK-ban. Fiatalok ezrei vonultak fel gázárcban tiltakozásul a levegő egyre nagyobb fokú szennyezettisége ellen. Transzparensen követték az emberi környezet védelmét, a levegő tisztaságának megőrzését, a vizek további szennyezésének megakadályozását, a zajszint csökkentését és a hulladékfeldolgozás problémáinak megoldását. Ezek a békés megmozdulások — amelyek mind gyakoribbak a fejlett országokban — az emberiség egészségének megővására és arra a felelősségre hívják fel a figyelmet, amellyel a kortársak tartoznak a jövő nemzedékeinek. A környezetszennyezés és a környezetvédelem valóban korunk egyik legégetőbb kérdése.

## 500 millió tonna por

A szél évente 500 millió tonna port szállít, az ipari tevékenységből származó szén, olaj és gáz elégetéséből évi 20, majd 20 millió tonna szennyezőanyag terheli a légkört. Orvosi statisztikák kimutatása szerint évről évre növekszik a légzőszervi betegségekben és szívbajban szenvedők száma. Mindnyáján tanúi vagyunk a levegő romlásának, a hulladék és a szemét szaporodásának és a zajszint fokozatos emelkedésének. A tudósok kimutatták, hogy a második világháború óta a környezetromlás hússzorosa (!) nőtt. Ez a megdöbbentő adat ráébresztette a világot, hogy környezetünk védelme most elsőrendű feladat, amely csak összehangolt, nemzetközi akcióval valósítható meg.

A környezetvédelem legalább annyira gazdasági mint egészségügyi kérdés. Századunkban, különösen pedig az elmúlt két évtizedben új ipari forradalom zajlik, a mindinkább tökéletesedő technika és technológia, és a korszakalkotó találmányok lehetővé teszik a tömegtermelést. A termelés növekedése pedig több alapanyag, energia felhasználásával jár együtt és megnövekszik a hulladékképződés is. A környezetromlás összetevőit tehát itt kell keresni. A természet szennyezettségének okait három csoportba lehet osztani. Először: a termelési folyamatok szinte kivétel nélkül a levegő, a víz és a talaj szennyezésével járnak. Másodszor: veszélyt jelent az ipari késztermékek — autók, gőzmozdonyok, DDT használata és üzemeltetése. Harmadszor: az elhasznált ipari termékek hulladék és szemét formájában halmozódnak fel.



NSZK: BETONKEVERŐ MUNKÁS PORÁLARCBAN  
Az USA 15 éves tervet dolgozott ki

Mivel a gazdasági fejlettség és a környezetszennyezés között szoros kapcsolat van, a veszély a világ különböző részeit nem azonos módon érinti. Elsősorban Európában és Észak-Amerikában szükséges a mielőbbi beavatkozás a természet védelme érdekében, ugyanis ez a két kontinens adja a világ ipari termelésének túlnyomó többségét. Sürgős megoldást követelnek egyes európai és amerikai iparvidékek, ahol a szennyezés mértéke már komoly veszélyt jelent az egészségre és a termelésre. (A nyugatnémet Grundig cég például nem volt hajlandó a Saar-vidéken gyárat telepíteni, mert ott a légszennyezés foka olyan nagy, hogy gátolja a termelést, illetve nem fér össze a technológia állította követelményekkel.)

Sokkal kedvezőbb ebből a szempontból az egyébként súlyos nehézségekkel küzdő fejlődő országok helyzete. Iparosodásuk alacsony fokon áll, kevés az autók, hatalmas beépítetlen területekkel rendelkeznek; így ezekben az államokban a környezetromlás jóformán ismeretlen fogalom. Egyes nagy világcégek úgy próbálják Európa és Észak-Amerika környezetét „védeni”, hogy működő tőkét helyeznek át a harmadik világba és ott új bányákat, gyárat létesítenek. Ez azonban kétélű dolog: egyrészt hozzájárulnak az iparosításhoz, másrészt viszont az olcsó munkaerőt kiszákmányolják és akaratlanul becsémpézik a környezetromlás ártalmait.

Nyugati közgazdászok véleménye szerint a környezetvédelem befolyásolhatja a világkereskedelmet is. A védelmet szolgáló berendezések (víz- és légtisztítók, vegyi közömbösítők, visszanyerő rendszerek) felszerelése a beruházások költségeit átlagosan 3—15 százalékkal emeli és ezt a többletköltséget a fogyasztó fizeti meg az árban. Az importőrök elsődleges érdeke, hogy minél olcsóbban szerezzék be az árut, így tehát

azonos minőség esetén annak az országnak a termékeit fogják megvásárolni, ahol a „filterek” alkalmazását a törvény nem írja elő. Ez azt jelentené, hogy a környezetvédelmet hatóságilag előíró országok hátrányba kerülnek a világpiacra. Többek között ennek elkerülésére is szükség van egy, az egész világra kiterjedő környezetvédelmi szabályozásra.

E téren már megtörténtek az első, kezdeti lépések. Az Európai Gazdasági Bizottság tavaly környezetvédelmi szimpoziumot rendezett Prágában, ahol sok érdekes javaslat és megállapítás hangzott

lőnböző országai kötelezve magukat a védelmi intézkedések betartására. Kétségtelen, hogy a környezetvédelem óriási anyagi eszközöket igényel és bizonyos fokig gátló hatással van a gazdasági növekedésre. De ez a feladat — a termelés zavartalan körülményeinek biztosítása érdekében is — nem tűr halasztást.

Új iparág van kialakulóban szerte a világon: a környezetvédelmi berendezések ipara. Ez a védelmi célokat szolgáló „békés hadiipar” nagy konjunktúra előtt áll és egyértelműen az emberiség egészségét szolgálja. A környezetvédelem fő eszköze ma még a közvetett beavatkozás, azaz a bírságolás. (A szocialista országok például arra törekednek, hogy a környezeti károsodást azzal a szektorral fizetessék meg, amely a szennyeződést okozta; közvetlen szennyezés esetén tehát az üzemek térítenek.)

Az Egyesült Államokban 15 éves tervet dolgoztak ki az ország „megtisztítására”. Eszerint 1976. január 1-ig az iparban be kell vezetni a „lehető legalkalmasabb technológiát” az ország vizeibe juttatott minden szennyezőanyag elhárítására. 1981-ig a vizeket alkalmassá kell tenni fürdésre. 1981. január 1-ig a szennyezőanyagok vízbe vezetését végleg meg kell szüntetni és az USA vízhálózatát teljesen meg kell tisztítani. A fenti terv végrehajtása számítások szerint 316,5 milliárd dollárt vesz igénybe! A megvalósítás szempontjából reálisabbnak tűnik az a terv, amely a szennyező anyagok vegyi, illetve fizikai úton történő 95—99 százalékos, tehát nem teljes elpusztítását tűzi ki célul. Ez a terv „csak” 119 milliárd dollárt igényel és minden jel arra mutat, hogy az amerikai kormányzat ezt a megoldást fogja választani.

Nixon elnök a közelmúltban javaslatot tett a légszennyezés megadóztatására. A Kongresszus még 1970-ben környezetvédelmi és ipari biztonsági törvényeket fogadott el, amelyek értelmében a kormány megtilthat bizonyos termelési módszereket, sőt üzemeket is bezáráthat, ha megsértik a törvényes előírásokat. Persze nemcsak az Egyesült Államokban, hanem a világ számos országában terjesztettek elő és emeltek törvényerőre környezetünk védelmét szolgáló javaslatokat. Kevés olyan felelős állami fórum van a világon, ahol ne tárgyalnának a kérdékről és ne keresnének lokális megoldásokat.

## Június 5.: Stockholm

Június 5-én Stockholmban az ENSZ égése alatt környezetvédelmi konferencia kezdődik, ahol az egyik legfontosabb téma többek között a produktív környezetvédelem lesz (pl. a szemét újrafelhasználása). A konferencia dokumentumai már eddig 12 ezer oldalt tesznek ki és 77 nemzeti jelentést foglal magában. A küldöttek megoldást próbálnak találni az emberiség egészét előbb-utóbb érintő kérdésre és hozzáfognak az átfogó intézkedések kidolgozásához. Komolyan kell venni Galbraith professzor, Kennedy egykori gazdasági tanácsadójának szavait: „a gazdasági fejlődés csak akkor kívánatos, ha nem fokozódik a bioszféra sokoldalú szennyezése”.

GONDA GYÖRGY—  
LÖRINCZE PÉTER

A rabszállító autó Trevisóból a milánói San Vittore börtönbe szállította a három letartóztatott fasiszta vezetőt. A nyomozati anyagot tartalmazó két hatalmas zöld láda az államügyészség irodájába került. Benne Giancarlo Stiz trevisói vizsgálóbíró több éves munkájának eredménye 3000 oldalon és mellékelve a tárgyi bizonyítékok, amelyek alátámasztják, hogy Pino Rauti, Franco Freda és Giovanni Ventura volt legalább 25 terrorakció, köztük az 1969. december 12-i gyilkos milánói és római bombamerénylet kitervelője, szervezője, illetve végrehajtója.

Néhány nappal a milánói eset után, amely 16 halálos és 88 sebesült áldozatot követelt, jelentkezett a venetói Treviso város ügyészségén egy Lorenzon nevű általános iskolai tanár. Gyermekkori barátjáról, Giovanni Ventura könyvkiadóról tett vallomást, aki rendszeresen beszámolt neki, milyen robbantásokat hajtott végre ő és szervezete, megmutatta fegyverraktárát is, amely dugig volt a NATO-csapatoknál használatos fegyverekkel és robbanóanyagokkal, és beszélt neki azokról a milliókról is, amelyeket a csoport a helyi ipari vállalkozóktól és földbirtokosoktól kap. Az ügyeletes ügyész nem nagyon hitte a történetet, a beidézett Ventura pedig mindent tagadott. Lorenzon azonban vállalta, hogy ráveszi barátját, mondja el neki újra kalandjait, és ő rejtett mikrofon segítségével magnóra veszi az egészet. A szalag el is készült, és a trevisói hatóságok — felületes vizsgálódás után — a bombamerényletek ügyében nyomozó római ügyészségnek küldték meg. Itt csak két hónappal később, tehát 1970 tavaszán, hallgatták ki Lorenzont és Venturát, de sem a vallomásokot, sem a szalagot nem találták érdekesnek s az ügy irattárba került.

A nyomozás kizárólag szélsőbaloldali körökben folyt, s így jutottak el a 29 hónapja letartóztatásban levő Valpredáig (Magyarország, 1972/8. sz.) és a „Március 22” elnevezésű anarchoista csoportig.

A trevisói magnószalag előtt más, fontos bizonyítékok is a hatóságok tudomására jutottak. Például Pasquale Julano, a padovai politikai nyomozócsoport vezetője, Franco Freda jogász terrorista szervezeteinek nyomára bukkant. A padovai egyetem rektora elleni bombatámadás után lehallgatta Freda telefonját és cáfolhatatlan dokumentációját ugyancsak Rómába juttatta. Itt azonban a beküldött anyagot nemcsak, hogy érdektelennek minősítették, hanem Julianót büntetésből — azt állítván, hogy ő maga „gyártotta” a terhelő adatokat a fasiszták ellen — lefokozták, és egy távoli, pugliai kisvárosba helyezték át. Ki tudja, hány olyan nyom semmisült meg meg, amely a fasisztákhoz vezetett? Hogyan „bukott ki” például Amrosini jobboldali ügyvéd a római kórház III. emeleti ablakából, miután olyan bejelentéseket tett, amelyek szerint elvbarátainak kapcsolata volt a merényletekkel? Hogyan fulladt egy 80 cm-es vízmélységű kútba Calzorali fasiszta tengerész, aki a milánói véres merénylet után egy titkos gyűlésen gyilkosoknak nevezte a jelenlevő rohamosztagosokat?

Stiz trevisói vizsgálóbíró óvatossabb és szerencsésebb is volt Julianónál. Amikor Rómából visszaérkezett a magnótekerccs, újra gondosan végighallgatta és ellentétben római kollégáival, nagyon is érdekesnek ítélte. Munkáját egy véletlen is segítette. Kőművesek egy ház tatarozása közben rábukkantak arra a fegyverraktárra, amelyről Lorenzon vallott. Stiz már tudta, hogy jó nyomon halad. Venturától és a trevisói fasisztáktól eljutott Padováig, Fredáig és egy, Rómá-

ban ugyancsak érdektelennek ítélt magnótekerccsig.

A tekerccsre rögzített telefonbeszélgetések során Freda és beszélgetőpartnerei olyan szentvényül tárgyaltak a robbantásokról, mint egy üzletember a legmindennapibb üzletről. Legérdekesebb az a felvétel, amelyen Freda egy bolognai elektrotechnikussal beszél, aki valószínűleg szakelőadást tartott neki a késleltetett robbantás technikájáról és szükséges kellékeikről. Végül Freda megrendelt nála 50 darab DIEHL-időzítőt. Ilyent talált a milánói igazságügyi palota elleni sikertelen robbanószerkezeten, és

—leninista párt” vezetőjével, Alberto Sartorival is. Előkerült egy sokszorosított levél is, kétezer katonatiszt címével. Ventura „Az állam védelme” nevű szervezet nevében felkelésre, a hatalom megragadására szólította fel a tisztet. Az ő telefonjából tudta meg Stiz vizsgálóbíró azt is, hogy mielőtt az első bombamerényleteket a milánói vásáron a FIAT pavilonjában és a milánói központi pályaudvar pénzváltójában 1969 áprilisában elkövetették volna, titkos megbeszélésen egyeztettek terveiket. Ezen a megbeszélésen Fredán és Venturán kívül részt vett a titokzatos Pino is,



ALMIRANTE ÉS RAUTI  
Ilyennel robbantanak

szakértők szerint a december 12-i milánói és római bombák is ilyen-nel robbantak. A tekerccsen még sok egyéb mellett egy keresztnév ragadta meg a vizsgálóbíró figyelmét: bizonyos „Pino”.

Utasítása szerint minden nyomot végigjártak emberei, sok mindenkit meghallgattak. Gyűlt a bizonyító anyag, és fény derült Ventura, Freda és cinkosaik terrorista tevékenységére. Ventura két párhuzamos szervezetet épített ki. Az egyik hagyományos rohamosztagosokból állott, akik terrorakcióikat Treviso megye területén fejtették ki és innen indultak távolabbi portyázásaikra. A másik, bonyolultabb szervezet, provokációs feladatokra alakult: tagjai a kisebb „szélsőbaloldali” szervezetekbe épültek be, s ezeket sodorták bele felelőtlen kalandokba, hogy a valódi baloldali erőket kompromittálják. Ventura könyvkiadója „szélsőbaloldali” könyveket adott ki, sőt kapcsolatot teremtett az úgynevezett „marxista

aki ez alkalomból érkezett Rómából Padovába egy külföldi, feltételezések szerint a görög titkosszolgálat egy vezetőjének társaságában.

Erről a megbeszélésről tett említést az a titkos irat is, amelyet az angol Observer 1969 decemberében hozott nyilvánosságra. (A dokumentumot Papadopoulosz görög miniszterelnök küldte tájékoztatásul a római görög nagykövetségnek, s egy juntaellenes tisztviselő juttatta el az angol laphoz.) Az irat, amely több ízben említ egy bizonyos „Purat”, beszámol a görög segítséggel végrehajtott akciókról, amelyek rendeltetése olyan helyzetet teremteni, hogy végül az olasz csendőrség és hadsereg megbízható vezetői görög típusú államcsínyt hajthassanak végre. Konkrét akciókat is említ a dokumentum. Éppen a FIAT-pavilon és a pénzváltó elleni bombatámadásokat.

A trevisói vizsgálóbíró legnehezebb feladata tehát az volt, hogy megállapítsa, ki az a Pino (vagy

## Olaszország

# „P. úr”

## Magnószalag Kórházablak

mint a görögök említették: „P. úr”). Nyomról nyomra jutott el végül a vizsgálat Pino Rautiig, az egész Itáliára kiterjedő terrorszervezet vezéréig, szellemi irányítójáig.

Ki ez a Rauti? Már 17 éves korában Mussolini feketeingesei közé állt, és fiatal kora ellenére háborús büntetéseit több mint egy évet börtönben töltött. Amikor a neofasiszta párt, az Olasz Szociális Mozgalom, megalakult, azonnal csatlakozott hozzá és a legszélsőségesebb szárnyán helyezkedett el. A pártban enyhébb irányzat kerekedett felül, ezért kilépett és megalakította az Ordine Nuovo nevű szervezetet. Ennek jellegéről a „Politikai mozgalmak évkönyve” 1961-ben a következőket írja: „Az ortodox fasizmus gyökereihez nyúl vissza és elutasít minden kapcsolatot a demokratikus rend híveivel... Nemcsak az olasz fasizmus, hanem a német nemzeti szocializmus tételeit is magáévá teszi.” Rauti, mint az Ordine Nuovo vezetője kapcsolatban állt a leghírhedtebb európai fasisztákkal, a belga Thiriard-ral, a német von Tadden-nel, az angol Mosley-val, a „Fekete Internacionáléval”. 1964-ben kiderült, hogy kapcsolatai kiterjednek Spanyolországra és Portugáliára. A fasiszta rendszerek népszerűsítésére propagandaközpontot szervezett, és jobboldali összeköttetései révén fegyvereket adott el ezeknek az országoknak.

Stiz vizsgálóbíró csaknem befejezte munkáját, amikor két újabb fegyver- és robbanóanyag-raktárt fedeztek fel Triest közelében. Az itt előkerült robbanószerkek meg egyeznek a Rauti—Ventura—Fredabanda által használt bombákkal. A vizsgálóbíró, az érvényben levő eljárásjogi előírások szerint, az ügy iratait s a vádlottakat Milánóba küldte. Rauti egyébként az Almirante vezette újfasiszta MSI képviselőjelöltje a május 17-i választásokon.

FALUS GYÖRGY

## DIPLOMÁCIA

A vélt nemzeti érdekek gátlástalan követése — rossz tanácsadó a nemzetközi politikában. Erre számos történelmi példa van.

Amikor az első világháború kitört, Olaszország a hármasszövetség keretében közös frontot alkotott Németországgal és Ausztria—Magyarországgal. A római kormány azonban úgy határozott, hogy a háborúban semleges marad. Ez nagy segítség volt az antant hatalmaknak (Anglia, Franciaország és Oroszország), melyek úgy érezték, hogy az olasz döntés számukra további kedvező lehetőségeket teremtett. Diplomáciai csatornákon keresztül megközelítették az olasz kormányt és igyekeztek érdekeltté tenni az antant győzelmében. Titkos megállapodásokat írtak alá, melyekben ígéretet tettek Olaszországnak arra, hogy a háborút követően megkapja Ausztria—Magyarország területének egy részét és több afrikai gyarmatot, melyek annak idején Németországhoz tartoztak.

A titkos megállapodások hatása oda vezetett,

hogy a háború második felében olasz részről feladták a formális semlegességet és az antant oldalán fegyveresen beavatkoztak a háború menetébe; véres ütközeteket vívtak az osztrák—magyar erővel Észak-Olaszországban és a Balkánon.

Amikor a háború az antant győzelmével véget ért, az olasz vezetés nagy várakozással tekintett a versailles-i békekonferenciára. Hamarosan azonban nagyot kellett csalódnok. Partnereik sokkal kevesebbet kívántak nekik juttatni, mint amire az olaszok számítottak. Amikor az olasz delegáció tiltakozott, még azt is értésére adták, hogy akár nélkülük is megkötik a békeszerződéseket. Az olaszok végül is beérték azzal, ami sokkal kevesebb volt az ígértől. Különösen bántotta az olasz vezetés önértékét az a mód, ahogyan partnerei kezelték: másodrangú hatalomnak érezte magát, amelynek értésére adták, hogy nincs kellő arányérzéke.

# Típusok és tervek

## Körkép a KGST-országokból Külföldi licencek alapján

Az elmúlt két évtizedben „motorizációs robbanás” következett be a közutakon. A személyautó előbb-utóbb mindennapos használati eszközzé válik. Míg 1955-ben az egész világon csak 96 millió gépkocsit tartottak nyilván, addig 1970-ben már 243 millió személyautó futott a világ útjain. A termelés évről évre növekszik: 1970-ben 30, tavaly pedig már több mint 34 millió kocsit került ki a gyárak szerelőcsarnokaiból.

### A prágai program

A tőkés világ autógyártásának fejlődésével a szocialista országok nem tarthattak lépést. Rendelkezésre álló erőforrásaiknak csak kis részét fordíthatták az autógyártás megteremtésére, hiszen a háború utáni újjáépítés és a szocialista gazdaság alapjainak lefektetése jelentős anyagi és technikai koncentrációt igényelt. A nagy horderejű gazdasági célkitűzések megvalósításához többek között nagyszámú teherautóra is szükség volt, ezért a szocialista országok első sorban a tehergépkocsikat előállító ipart fejlesztették ki és ezen a téren jelentős eredményeket értek el. A személygépkocsi-gyártás viszont a 60-as évek közepéig érhető okokból háttérbe szorult.

1970-ben a szocialista országok adták a világ ipari termelésének több mint egyharmadát, de az autógyártásnak kevesebb mint 10 százalékát. A következő évek azonban e téren is változást hoztak, hiszen valamennyi KGST-országban a legfontosabb feladatok között szerepel a közúti járműgyártás fejlesztése.

A Skoda-művek személyautói már a második világháború előtt is igen népszerűek voltak Európában. A felszabadulás után a Mladá Bolesláv-i gyárban ismét megindult a különböző típusú Skodák gyártása. 1955 és 1970 között a csehszlovák autógyártás 1,17 millió személygépkocsit állított elő, döntő többségében Skodát. (A koprivnicei üzem gyárt már csak Tátra típusú autót, kis szériában.) Tavaly 123 ezer Skoda készült. E mennyiség fele szocialista országok piacaira került. De nemcsak a KGST-országok, hanem a tőkés Európa országait is mind több a csehszlovák autó.

Az évtized végén nagyszabású fejlesztési programot valósít meg északi szomszédunk. A múlt év márciusában a csehszlovák kormány határozatot hozott a személygépkocsi-gyártás továbbfejlesztéséről. Eszerint a jelenlegi öt éves tervben a gépkocsiipar körülbelül annyi beruházási eszközt kap, mint a kohászat és a gépipar



WARTBURG-REKLÁMFOTÓ

1971. augusztusában exportáltak Nigériába 150 Daciát

összes beruházásainak a fele. Így a mostani ötéves periódusban 785 ezer személyautót gyártanak és a Skoda-gyár 152 ezerre emeli évi termelését. A következő tervidőszakban kerül sor a Skoda-művek bővítésére és ezzel Mladá Boleslávban évi 220 ezer autó gyártására nyílik lehetőség.

A második nagy személygépkocsi gyárat Szlovákiában, Pozsony közelében építik fel. Az új létesítmény építése a tervek szerint 1973-ban kezdődik és az első kocsit 1977-ben hagyja el a gyárat. Természetesen a típusokat megosztják a két gyár között. Az 1100 köbcentiméteres Skoda termelése továbbra is Mladá Boleslávban marad, míg az 1500 köbcentiméteres új konstrukciót Szlovákiában állítják majd elő. Csehszlovákia ugyanakkor aktívan vesz részt a szocialista nemzetközi munkamegosztásban. A Novy Jicin-i Autopal gyár például jelenleg 200 ezer, a későbbiekben 600 ezer fényszórót szállít a Zsiguli-programhoz.

### Új Zsigulik

A Zsiguliról elmondható, hogy igazi nemzetközi vállalkozásban készül. 1967. január 14-én markolta ki egy exkavátor az első földdarabot, s ezzel Togliattigrád építése megkezdődött. A négyéves munka során 97 millió köbméter földet mozgattak meg, 4,4 millió köbméter betont dolgoztak be és körülbelül 10 000 korszerű olasz berendezéssel szerelték fel az autógyárat. A 62 lóerős kiskocsik hamarosan népszerűek lettek. A konstrukciót továbbfejlesztik, új Zsiguli-változatot próbálnak ki. A javított típusba 75 lóerős motort

építenek, így a Zsiguli 2103-as típus 150 kilométeres sebességre is képes lesz. A múlt évben Togliattigrád 172 000 Zsigulit bocsátott ki; ha az építés alatt álló harmadik üzemrész is termel — erre előreláthatóan ez évben sor kerül — a kombinátból évente 660 000 kocsit gördül ki. A növekvő termelés természetesen fokozott követelményeket támaszt a bolgár, magyar, lengyel, csehszlovák és jugoszláv kooperációs partnerekkel szemben.

Más gyárak is jelentkeznek újdonságokkal. A zaporozsjei autógyár az évi modellje a 968-as javított Zaporozsec, mely megtartja

megvalósításában. Szó van többek között egy NDK—csehszlovák—magyar kooperációról is. Eszerint Magyarország a másik két országnak szállítandó részegységek fejében 1980-tól évi 55—58 ezer személygépkocsit kap.

Három szocialista ország egyelőre nem kíván saját típust kifejleszteni, termelésük külföldi licenceken alapul. Renault-licenc szerint dolgozik a romániai pitesti autógyár is. Kezdetben a Dacia 1100-at gyártották, később áttértek a nagyobb, 1300-as típusra. A gépkocsik még főleg francia alkatrészeket tartalmaznak, de ezeket fo-

régi karosszériáját, de erősebb, 45 lóerős motort kap, így végsebessége 128 km/h-ra emelkedik.

A francia Renault-művekkel együttműködve hozták tető alá a Lenini Komszomol gyár — itt a Moszkvicsok készülnek — új üzemrészét. („A szovjetek valóban olyan üzemet akartak, mely szó szerint megelőzi a korát” — írta az új szerelőcsarnokban tett látogatás után a Le Monde tudósítója.) A Moszkvics gyár fejlődése számokban is lemérhető. 1970-ben a napi termelés 276 kocsit volt, a múlt évben ez 382-re emelkedett. Az 1975-ös terv pedig évente 200 000 autó termelését irányozza elő. Nemrég került piacra az új típusú GAZ—24-es, ismertebb nevén az új Volga. A termelés ennél a típusnál is nagy ütemben emelkedik.

A szovjet autógyártás távlatai problémákat is felvetnek. 1971-ben több mint félmillió személygépkocsit adtak az autógyárak, 1975-re ez a szám 1,3 millióra emelkedik. Mindez azt jelenti, hogy a gyártásnál fokozott figyelmet kell fordítani a környezetvédelmi szempontokra és gondoskodni kell — ezt Taraszov autógyártási miniszter is gyakran hangsúlyozza — az alkatrészellátásról és a szervizhálózat kiépítéséről is.

Szintén gyors ütemben fejlődik az NDK személyautó-ipara is. A zwickaui és eisenachi gyár mind több Trabantot és Wartburgot dob a piacra különféle változatokban, de még jó néhány év eltelik, amíg a növekvő igényeket ki tudják elégíteni.

Hazánk és Bulgária a jövőben több gépkocsialkatrészt — többek között autóvillamosági berendezéseket, ülészeteket, fékeket — szállításával vesz részt Csehszlovákia és az NDK járműprogramjának

kozatosan hazai gyártmányúakkal helyettesítik. Az évi termelés 1975-re 45 000 darabot ér el, ami a múlt évhez képest több mint kétszeres növekedést jelent. 1970 májusában meghosszabbították a kooperációs szerződést a Renault-val és 1971. augusztusában exportálták Nigériába az első 150 Daciát.

### Lengyel népaútó

A bolgár ötéves terv 50 000 személyautó termelését irányozza elő 1975-re. Itt a baráti országok konstrukciónak összeszerelését tartják gazdaságosnak. A lovecsi Balkan autógyárban az idén 8000 Moszkvics 408-as készül ilyen módon, de hamarosan megkezdik a 412-es és a Zsiguli szerelését is.

Lengyelországban most az új népaútó terve áll a figyelem középpontjában. A jelenleg gyártott típusok közül a Polski-Fiat és a Warszawa ugyanis túlságosan drága az átlagkeresetű dolgozók számára. Az új modell — a Polski-Fiat 126 — négyülős, kétajtós lesz, fogyasztása alacsony és ára nem lehet magasabb, mint 80 000 zloty. A gyártás Fiat-kooperációban valósul meg, bár a program iránt érdeklődött a Volkswagen és a Renault is.

A közép- és hosszú távú fejlesztési tervek és a nemzetközi kooperáció — amelyben Magyarországnak is fontos szerep jut — következtében a KGST-országokban jelentősen emelkedik a gépkocsisűrűség és hamarosan a választék is tovább bővül.

GONDA GYÖRGY—  
LÖRINCZE PÉTER

A Hispániába érő utas nagy élménye ez a különös május elseje. Más május, mint bárhol Európában. Előző este a televízió képernyőjén szikár, szemüveges úr jelent meg és hosszú beszédet mondott arról, hogy a munka ünnepét köszöntő Spanyolország miképpen fog előrehaladni a boldog és szabad jövő felé Franco tábornok, majd Juan Carlos országlása alatt. Ez az úr Don Enrique Garcia Ramal volt, a szakszervezeti ügyek minisztere a kormányban. Valamivel korábban a Barajas repülőtéren ünnepélyesen köszöntöttek egy Buenos Airesből érkezett szamba-zenekart. A vendégek — egyéb műsorszámok mellett — százezer ember előtt léptek fel a Franco védnöksége alatt rendezett májusi ünnepségen a Bernabeu-stadionban.

## „San José Obrero”

Az utcákon plakátok köszöntötték május elsejét. De ezek is különös plakátok voltak: zöld keretben táncoló ember sziluettje — és csak valahol a plakát jobb szélén, koncentrikus körök mélyén egy apró piros pont. A plakát alján római számokkal ez viritott: XV. Ez azt jelentette, hogy hosszú szünet után, 1957 óta tizenötödöszer ünnepelték meg Spanyolországban — ha ezen az eltorzított módon is — május elsejét. Az ünneplésre az adott okot és lehetőséget, hogy egy „zseniális és nagyvonalú” húzással ezt a napot San José Obrero, azaz „Munkás Szent János” napjaként köszöntik.

Míg a Bernabeu-stadionban játszott a szamba-zenekar, a Puerta del Sol járdáin a csendőrlaktanya tövében zavartalanul hullámozott a tömeg és a közelben, a Plaza Mayor árkádjai alatt ezrek tolongtak a bélyegkereskedők kis asztalai előtt.

De: ezt a napot különös püspöki pástorlevek is üdvözölték, amelyek a maguk óvatos és hajlékony mondataival ugyancsak azt jelezték, hogy nincs minden olyan rendben, mint azt Garcia Ramal mondotta. A tarragonai érsek: „Egy igazságos társadalmi rendért dolgozni, része az egyház általános missziójának.” A sevillai érsek: „A felebaráti szeretet ma azt jelenti, hogy meg kell védeni az emberi személyiség jogait.” A barcelonai érsek: „A munka világára még sok bűnös árnyék nehezedik; sok a szükségtelen szenvedés, a ki nem elégitelt jogos követelés.”

S hogy e főpapi szövegek a spanyol egyház egy részének új keletű érzékenységevel a tényleges valóság felületét karcolták meg — az kiderült a munkásnegyedekben, ahol vörös zászlót hordozó tüntetők ütköztek meg a sűrű ruhába bújtatott és ezért e tájakon „Gristapo”-nak gúnyolt rendőrséggel. Meg a tüntetések egyik hagyományos gócpontjában, az Atocha-pályaudvar környékén, ahol a védősisakkal és botokkal felszerelt tüntetők a rendőrök rohamkocsijaival is szembeszálltak.

A májusi Madrid így a maga elmentmondásaival egy kicsit felszajzolta a spanyol politikában össze-csapó szenvedélyek igazi kontúrjait.

Ezeket a körvonalakat egyébként hivatalos kód borítja, s ez a kód sehol sem olyan finom, mint a spanyol diplomácia főhadiszállásán, a Santa Cruz-palotában. Ez Európa egyik legszebb külügyminisztériuma: falai, üvegtetővel borított belső udvarai és folyosói nagyhatalmi emlékekről beszélnek.



LOPEZ BRAVO  
Egy dallamot zongoráznak

Bármilyen különösnek is tűnik, a spanyol belső helyzet lehetőségeinek megvizsgálását is ebben a házban kell kezdeni — mert Spanyolország stratégiai és külpolitikai helyzete behatárolja a közvetlen jövő belső változásainak lehetőségét is.

## A Santa Cruz-palotában

A Santa Cruz-palotában mindegyiket egy sajátos önállóságnak, pontosabban szólva „külön spanyol politikának” a körvonalai bontakoznak ki, amikor a látogató a különböző politikai osztályok vezető embereit hallgatja. Ez minden jel szerint abból fakad, hogy Spanyolország fontossága az Egyesült Államok számára a Földközi-tenger medencéjében bekövetkezett erőviszony-változások során megnőtt. Ez fokozta a spanyol diplomácia helyzetének szilárdságát és mozgási lehetőségeit.

A Santa Cruz-palotában azt mindenki nyíltan megmondja az érdeklődőknek, hogy a spanyol politika alapja az amerikai szövetség. Az a szövetség, amely biztosítja az amerikai stratégiai bombázók számára Torrejon támaszpontját és azt, hogy Nyugat-Németország, Nagy-Britannia és Törökország mellett Spanyolország legyen az amerikai légierő negyedik alapvető bázisa. Ugyanez az egyezmény Rota, a tengerészeti támaszpont használati jogával együtt lehetőséget nyújt arra, hogy Skócia mellett Spanyolország legyen az amerikai flotta Polaris tengeralattjáróinak legfontosabb európai kikötője.

Nem kétséges azonban, hogy a spanyol diplomácia ennek a jelen-

## Spanyolország

# Madrid: május

## A rendszer és diplomáciája

### Tízék: a nagy dilemma

legi rendszer számára „stratégiai biztonságot” nyújtó kapcsolatnak a fedezete alatt sokoldalú politikát folytat. Ennek a része az az óvatos és a rezsim jellegét semmiképpen sem érintő, de nagyon tudatos törekvés, hogy — mint Lopez Bravo külügyminiszter megfogalmazta — európai kapcsolataik ne korlátozódjának Nyugat-Európára. Nem választható el ettől az sem, hogy Spanyolország hivatalos diplomáciája úgy véli: figyelembe véve az amerikai katonai jelenlét stratégiai fedezetét, és ugyanakkor az ország növekvő fontosságát Washington számára — módja van arra, hogy az amerikaiaknál voltaképpen hajlékonyabb és kezdeményezőbb magatartást tanúsítson az európai biztonsági konferencia ügyében.

Ezt azonban a Santa Cruz-palotában a leghatározottabb kapcsolatba hozzák Spanyolország mediterrán politikájával. Nem titkolják, hogy az ország azért tanúsít viszonylag „nyitott” magatartást az európai biztonsági értekezlet iránt, mert úgy véli, hogy az bizonyos feltételek mellett tovább növelheti a spanyol diplomáciai manőverezés lehetőségeit. Ez a feltétel pedig Madrid számára az, hogy a konferencián nagy súlyt kapjanak a mediterrán térség problémái. A Santa Cruz-palotában jól látják, hogy a földközi-tengeri amerikai stratégiai pozíciók romlása számos érdekes lehetőséget tartogat Madrid számára, figyelembe véve az arab országokkal gondosan ápolott jó kapcsolatokat és azt a természetes rokonszenvet, amely Madridot a görög rezsimhez fűzi.

Így Spanyolország abban reménykedik, hogy idővel (és egyelőre még be nem látható szervezeti formában) kialakulhat a Földközi-tenger part menti államainak egy olyan együttműködése, amelyben a spanyol diplomáciának ösztönző-vezető szerep juthat, s amelyen keresztül oly hosszú idő után ismét szélesebb térségben érvényesülhet a spanyol külpolitika kisu-gárzása.

## Sok billentyűn

Mindez persze feltételezi az együttműködést Franciaországgal. Nem véletlen, hogy a spanyol külpolitika akkor is életben tartotta a maga külön „francia vonalát”, amikor ez (De Gaulle időszakában) még egyértelmű volt az amerikai orientáció lafizásával. A helyzet azóta változott — de ez csak megkönnyítette Madrid számára, hogy az amerikaiak idegeinek borzolása nélkül továbbra is partnernek tekintse Franciaországot. Mégpedig nemcsak egy esetleges közös mediterrán politika kidolgozásában, hanem katonailag is: a spanyol légierő kötelékeiben francia licenc

alapján készült Mirage-gépek repülnek, Franciaország a spanyol hadsereg modernizálásának egyik bázisa, s a két ország között a katonai információk cseréje, a vezérkari főnökök állandó konzultációja és közös hadgyakorlatokat előírányzó katonai megállapodás van érvényben.

A Santa Cruz-palota hajlékony és magas intellektusú diplomatáinak ujjai tehát sok billentyűn játszanak: a cél nyilvánvalóan az, hogy az amerikai stratégiai ernyő alatt és a rezsim biztonságának, folytatólágosságának figyelembevételével nyitva tartsanak minél több opciós lehetőséget. S éppen itt, a külpolitikai törekvések végső konklúzióinak levonásánál érintkezik a spanyol diplomácia érdekes és izgalmas módon a változás és átalakulás korszakának spanyol belpolitikájával!

A sok billentyűn játszó ujjak ugyanis voltaképpen egy dallamot zongoráznak. Azt, hogy Spanyolországnek előbb-utóbb csatlakoznia kell a Közös Piachoz. 1962 óta ez Spanyolország hivatalos politikája és az 1970-ben megkötött, hat évre szóló preferenciális egyezményt már úgy tekintették, mint lépést azon az úton, amely Spanyolországot egy integrált Nyugat-Európa részévé teszi. A teljes jogú közös piaci tagság azonban olyan politikai változásokat tételez fel a jelenlegi spanyol rezsimben, amelyek erősen fessegetik a hatalom csúcsain elképzelt „lazítás” határait. Végül is ez a spanyol külpolitika nagy belpolitikai dilemmája!

## Három irányzat van

A Közös Piac joggal bírálható, mint a nyugat-európai monopolitőke integrált hatalmának eszköze. De nem lehetetlen, hogy Franco-Spanyolország esetében éppen a kényszerű integrálódás adhatja, vagy adhatná meg a lehetőséget a nyílt belpolitikai tevékenység Gristapo-emberekkel és páncélkocsikkal őrzött határainak áttörésére.

Valaki azt mondta egy madridi beszélgetés végén: „Itt három irányzat van. A rezsim. Egy olyan ellenzék, amelyet nem lehet csukni. És egy olyan ellenzék, amelyet be lehet csukni.”

A spanyol belpolitika kulcskérdése ma éppen az, hogy ez a három erő hogyan fogja értékelni (és hogyan tudja kihasználni) a spanyol külpolitika nagy dilemmáját.

(Folytatjuk)

GÖMÖRI ENDRE

# Érdekházasságok

Császárválasztás — finanszírozás

Az amerikai hegemonia ellen

A pénz megjelenésével együtt született meg a kölcsön is. Azt a nézetet, mely szerint a bankári tevékenység középkori eredetű — a szó valóban a középkorban született — a történelmi kutatások megcáfolták. Így hírt adnak a krónikák arról, hogy az időszámításunk előtti VI. században Babilóniában az Igibi család tevékenykedett ezen a területen; az ókori Görögországban Efezosz városa már bérbe adta a pénzkölcsönzés jogát polgárainak, sőt idegeneknek is. Az ilyen műveletekkel járó nyereség a „szent helyeket” is csábította, messze földön ismert volt például Delphoi templomának pénzkölcsönző tevékenysége. A tőke rendelkezésére állt — a gyakori háborúskodások miatt a gazdagok ajánlatosnak tartották kincseiket a templomok erős falai mögé vinni —, a templom szolgálai csak „megforgatták”.

## Az ifjabb Morgan

A római birodalom bukása és a népvándorlás egy időre bizonytalanná tette a bankszakmát. A XI—XII. századbeli Itáliában azonban már ismét virágzott a pénzzel való kereskedés, sőt a gazdag kereskedővárosok bankárai már jelentékeny nemzetközi tevékenységet folytattak. Ezek a pénzintézetek már mai szemmel nézve is tőkeerősnek mondhatók, a Peruzzi bank tőkéje 400 000 dollárt tett ki aranyban — olyan időkben, amikor egy ember 60 gramm aranyból egy évig kényelmesen megélhetett. 1400 körül már Giovanni Medici volt Firenze leggazdagabb polgára és mint a pápa bankárja működött. Fugger Jakab „finanszírozta” például többek között V. Károly császárrá választását; az a Fugger, akinek bankháza összefonódott a középkori történelemmel.

Az európai uralkodók többsége rá volt szorulva a hatalmas pénzintézetek segítségére. Ilyen eset vezetett a híres Angol Bank megalapításához is. A bank 1694-ben a skót William Patterson kezelményezésére jött létre, s feladata az volt, hogy 1,2 millió font kölcsönt nyújtson a kormánynak.

Az ipari forradalom során Anglia gazdasági szerepe pénzügyi téren is vezető helyhez juttatta az országot.

Manapság az állam kezében levő vagy államilag ellenőrzött központi bankok komoly szerepet kapnak a őkés állam gazdaságpolitikájában. A központi bankok végzik a pénzkibocsátó tevékenységet, szabályozzák a forgalomban levő pénzmennyiséget, így közvetve serkenteni vagy fékezni tudják a gazdasági növekedést. Továbbá azt is

a holland Amsterdam—Rotterdam Bank, az osztrák Creditanstalt-Bankverein és a belga Société Générale de Banque vesz részt benne. A bankszövetség tízéves fennállása ugyan nem hozott látványos eredményeket, egy területen azonban igen sikeres volt együttműködésük. A hat bank közösen különböző célú pénzintézetek egész sorát hozta létre. New Yorkban két bankjuk működik, amelyek — a Brüsszelben székelő pénzintézettel együtt — közép- és hosszú távú hiteleket nyújtanak. Létesítettek bankot a közel-keleti kereskedelem finanszírozására is és közös képviselő-

kori, hogy a pénzintézetek ilyen módon próbálják kiszélesíteni nemzetközi tevékenységüket. A Commerzbank, a Credit Lyonnais és a Banco di Roma az alkalmazottak rendszeres cseréjét is megvalósította.

A nagybankok együttműködésének formái esetenként eltérőek, de aligha kétséges, hogy az ilyen vállalkozások pénzügyileg kifizetődők. Az Orion például fennállása első évében 800 000 font adózás előtti profitot hozott.

A fuzionálás egyik oka a Nyugat-Európa—Amerika versengés. A bankok világranglistáján az első három helyet amerikai pénzintézet foglalja el, a Bank of America, a First National City Corporation és a Chase Manhattan. Aktívák tekintetében (33,9, 29,3, illetve 24,5 milliárd dollár) messze megelőzik a legnagyobb nyugat-európai bankot, a Barclays csoportot (15,7 milliárd dollár). Ráadásul az amerikai bankok nemzetközi tevékenységének méretei is jóval meghaladják nyugat-európai vetélytársaikét. Jövedelmük 20—40 százaléka származik tengerentúli üzletekből. A második világháborút követően a különböző segély- és hitelprogramok kapcsán az amerikai bankházak — kihasználva a dollár helyzetéből fakadó előnyt — kiterjesztették működésüket Nyugat-Európa. A bankszövetségek egyik mozgatórugója nyugat-európai védekezés az amerikai hegemonia ellen. A Commerzbank, Credit Lyonnais és a Banco di Roma egyenként a tizenhatodik, harmincötödik és ötvenegyedik helyet foglalják el a világban.

A második tényező a nemzetközi társaságok megjelenése. A terelés ezen óriásai olyan hiteligényeket támasztanak, olyan széles körű bankszolgáltatásokat igényelnek, melyeket egy pénzintézet már aligha tud egymaga kielégíteni. Természetes tehát, hogy a terelés internacionalizálódását a banktevékenység nemzetközivé válása követte.

## A nagy négy

Tovább ösztönzi a nemzetközi bankegyüttműködést a nyugat-európai integráció kibővülése, a Közös Piac tervezett gazdasági és monetáris uniója. Különleges szerepet játszanak ebből a szempontból az angol bankok. A kontinentális nagy bankházakkal való összefonódásuk megelőzte a szigetország formális csatlakozását a Hatokhoz. A pénzvilág, akárcsak az ipari nagytőke — például a repülőgépiparban — „előreszaladt”. A Midland Bank 1963 óta vesz részt az European Banks International Company munkájában, a Barclays 1967-ben alapító tagja volt a Société Financière Européenne-nek, míg a National Westminster két évvel ezelőtt az Orion-csoportosuláshoz csatlakozott. A „nagy négyből” — így nevezik a négy legnagyobb angol klíringbankot — egyedül a Lloyds nem érdeklődik a nemzetközi együttműködés e formája iránt.

Jelenleg az országok eltérő pénzügyi rendelkezései, a bankokra vonatkozó különböző törvények sokszor meggátolják a szorosabb kapcsolat kiépítését. Világos azonban, hogy olyan folyamat indult meg a nemzetközi pénzvilágban, amely hosszú időre meghatározhatja a nagybankok fejlődését. Ez pedig a nemzetközi tőke további integrációja.

GONDA GYÖRGY—  
LÖRINCZE PÉTER



## Breaking fresh ground is nothing new to Europe's greatest international bank.

Vila (est. pop. 3,400; 1,200 miles E. of Brisbane; main port and business centre of the New Hebrides) is fast acquiring

It is this kind of ambitious spirit that has given us more overseas offices than any other bank in the world:

Our initiative, experience and ability are three good reasons for you to get in touch with us, to find out how

A BARCLAYS REKLÁMJÁ A NEWSWEEKBEN

Ismert volt Delphoi templomának pénzkölcsönző tevékenysége

a központi bankok rendszabályai és műveletei határozzák meg, milyen feltételek mellett — például mekkora kamattal és mekkora összegig nyújthatnak a kereskedelmi bankok hiteleket a gazdaságnak. A kereskedelmi bankoknál elhelyezett betétek egy részét ugyanis rendszerint kötelező tartalékként a központi bankoknál kell elhelyezni, ez pedig csökkenti a kikölcsönözhető összeget. A hitelfeltételek változtatásával az állam így rugalmasan szabályozni tudja a gazdaságba ömlő pénzmennyiséget.

## „Jövők: Európa”

A 60-as évek közepétől új jelenség figyelhető meg a nemzetközi bankvilágban. Gomba módra szaporodnak a banktársulások, konzorciumok, együttműködési megállapodások a pénzintézetek között. Az ilyen képződmények száma ma már mintegy húszra tehető. A sort az European Banks International Company alapítása nyitotta meg 1963-ban. Angliából a Midland Bank, az NSZK-ból a Deutsche Bank, a francia Société General,

tük működik Djakartában, Johannesburgban és Torontóban.

Egy másik csoportosulás, a nyugatnémet Commerzbank, a francia Credit Lyonnais és az olasz Banco di Roma együttműködése már szorosabb. Reklámjelszavuk: „A mi jövők Európa.” Csak Nyugat-Európában 3000 fiókkal rendelkeznek és 85 országban van képviselőjük. Szövetségük egyes szakértők véleménye szerint már a fuzió határát súrolja, a jog szerinti egyesülést viszont a Credit Lyonnais állami jellege meggátolja. Figyelemre méltó az Orion-egyesülés is, amelyet amerikai (Chase Manhattan), angol (National Westminster), kanadai és nyugatnémet bankok alapítottak. Jelentősége növekedett azzal, hogy a közelmúltban a Credit Italiano és a japán Mitsubishi is csatlakozott hozzá.

A nemzetközi pénzvilág e képződményei széles körű tevékenységet fejtenek ki. Egyes esetekben az együttműködés csak a pénzügyi műveletekre terjed ki, így a partnerek közösen bocsátanak ki kötvényeket. Más bankszövetségek esetében a kapcsolódás szorosabb, közösen nyújtanak közép- és hosszú lejáratú hiteleket és együtt vesznek részt egyéb finanszírozási műveletekben is. Gya-

A lisszaboni „gaulleizmus” terve — amelytől a portugál ellenzék, sőt a nagytöke egy része is a belpolitikai mozdulatlanlanságtól való elrugaszkodás lehetőségét remélte — elvetélt. Nem igazolódtak be azok a feltételezések, hogy Marcelo Caetano kormányfő az elnökválasztást használná fel a hatalom teljes megszerzésére. Augusztus 9-én, ezúttal már harmadízben, további hat évre Americo Thomás tengernagyot iktatták be ünnepélyes keretek között Portugália elnöki tisztébe.

Lisszabonban nyílt titok volt, hogy az 1970-ben súlyosan megbetegedett (majd időközben elhunyt) Oliveira Salazar tisztét betöltő Caetano szívesen felcserélte volna miniszterelnöki posztját az államfői funkcióval. Megfigyelők úgy vélték, hogy az alkotmányban jelentős jogkörrel felruházott elnöki tisztség lehetőséget nyújtott volna Caetano-nak a neki tulajdonított — bár eddig nem bizonyított — liberalizálási törekvések megvalósítására, a jobboldali ultrák visszaszorítása közben.

A négy évtizedes salazari örökség azonban erősebbnek bizonyult. Sőt, a változást remélő erők azóta még egy illúzióval lettek szegényebbek. Thomás beiktatását követően a kormányátalakítás újabb visszalépést eredményezett. Caetano kabinetje két lényeges poszton változott meg. Éppen az a két miniszter vált ki a kormányból, akik a technokrata szemléletet, a változást képviselték a konzervatív, régi típusú politikusokkal szemben.

Caetano négy esztendeje alatt egyetlen területen hozott bizonyos módosulást Salazarhoz képest, s ez a gazdasági élet volt. Portugália — hasonlóan ibériai szomszédjához, Spanyolországhoz — megpróbált lépéseket tenni Nyugat-Európában az elszigeteltség csökkentésére. Ahhoz, hogy a portugál ipar lemaradása ne növekedjék Nyugat-Európa mögött, új szemléletre volt szükség. Az ország az elmúlt esztendőknél az EFTA tagjaként tudott bekapcsolódni a nemzetközi gazdasági vérkeringésbe. A Közös Piac kibővülése, illetve az EFTA meggyengülése következtében most új helyzettel néz szembe Portugália, s az alkalmazkodás a korábnál sokkal egyszerűbb változtatásokat igényelne. A Caetano-kormány gazdasági tárcának tulajdonosai felismerték a változás szükségességét: Joao Salgueiro tervezésügyi, Xavier Pintado kereskedelemügyi és Rogério Martins ipari miniszter lehetőségeihez képest mindent el is követett az új orientáció kialakítása érdekében. Az első lépés a belső gazdasági szerkezet korszerűsítése lett volna, s ezt célozta Martins 1971 májusi új ipartörvénye. Ez a portugál gyarmati területeken tevékenykedő vállalatokkal szemben a nyugat-európai vérkeringéshez kötődő hazai ágazatokat részesítette előnyben. A technokrata miniszterek kiindulópontja az volt, hogy Portugália gazdaságilag sokkal inkább ráutalt Nyugat-Európára, mint afrikai gyarmataira. Az ország külkereskedelmében ugyanis az európai kontinens 60 százalékkal részesedik, míg az úgynevezett tengerentúli területek csak 20 százalékkal.

Nyilvánvaló, hogy a „technokrata” miniszterek nézőpontja a legkényesebb témát bolygatta meg. Portugália költségvetésének 48 százalékát fordítja a „tengerentúli területek” megtartására, főleg a felszabadító mozgalmak elleni háborúra. Gazdasági szempontból eddig csak áldozatot követelt ez a politikai törekvés, Portugália „nagyságának” megőrzése. Hiszen a gazdasági elmaradottság, az

anyaországban egy főre jutó 600 dolláros évi nemzeti jövedelem ugyanúgy a gyarmati háború számlájára írható, mint az egyre nagyobb méreteket öltő kivándorlás. A megfelelő munkaalkalom hiánya, illetve a fiatalok körében a katonai szolgálattól való menekülés magyarázza, hogy csaknem kétfélszázra nőtt az „ideiglenesen eltávozottak” száma. Közülük csupán Franciaországban 650 000-en élnek, többen mint a „telepesek” Portugália „tengerentúli területein”. Tíz esztendeje még 200 000-rel többen laktak Portugáliában, mint most.

A lisszaboni hatalmi törekvéseknek így előbb-utóbb összeütközésbe kellett kerülniük a gazdasági korszerűsödést javasoló technokrata miniszterek nézetével. Salgueiro már tavaly feladta a kilátástalan harcot, most pedig Pintado és Martins kényszerült a távozásra a kabinetből. A kormányátalakítás így legfeljebb azt bizonyította ismét, hogy a portugál politikai rendszer egyelőre nem kívánja vagy nem meri megbolygatni — még a gazdasági szempontból elengedhetetlennek tűnő liberalizálással sem — a jelenlegi politikai mozdulatlanlanságot.

A gyarmatok témája tabu Portugáliában. A lisszaboni lapok a „közlekedési balesetek” között vagy rendkívül szűkszavú kis hírből említik a „harcból elesetteket”. A nyolc és fél milliós Portugália immár egy évtizede folytat 160 000 fős hadsereggel eredménytelen háborút az anyaország területénél több mint tízszer nagyobb gyarmatain: Angolában, Moçambique-on és Guinea-Bissauban. A portugál hadsereg halottainak számát a lisszaboni ellenzék mintegy tízezerre becsüli, ugyanakkor a nyugat-európai lapok a negyvenezres számot sem tartják túlzottnak. „Portugália lakosságához mérten annyi embert veszít Afrikában, mint az Egyesült Államok Vietnámban” — idézi a Le Monde az egyik lisszaboni ellenzéki vezetőt.

A háború egyértelműen meghatározza az anyaország belpolitikai életének mozdulatlanlanságát. A sajtószabadság korlátozása mindaddig megmarad — ismerte be a miniszterelnök a közelmúltban hozott új sajtótörvényről —, míg a „felforgató háború meg nem szűnik Afrikában”. A titkosrendőrség nevét ugyan megváltoztatták a hírhedt PIDE-ről DGS-re, hatalma és feladatköre — bármiféle ellenzéki megnyilvánulás elfojtása — semmivel sem csökkent. Ugyanígy nem hozott érdemi változást a gyarmatok és Portugália viszonyának módosítását célzó rendelkezés. A „luzitán szörny”, ahogy Peter Weiss nevezte Salazart, több mint négy évtizedig alkalmazta az erőszakot a gyarmatbirodalom összetartására. Caetano felismerte,



MARCELO CAETANO

A gyarmatok témája tabu

hogy lejárt a gyarmatok korszaka, de nem jutott el a gyakorlati lépések megtételéig. Az idén ismertették, s csaknem egy éven át beharangozott alkotmányreform a tengerentúli területek státuszát csak annyiban változtatta meg, hogy Angola és Moçambique névleges autonómiát kapott: a jövőben joga van az „állam” — estado — elnevezés használatára. A kormányzó viszont a jövőben is az anyaországban nevezik ki.

Caetano, amikor átvette a kormányfői tisztelet Salazartól, hitet tett a „fejlődés a folyamatosságban” elv mellett. A változásnak egyedül a gyarmatokon van bizonyos jele. Sajátos változásról van szó, amelynek eredményét és különösen hasznélvezőit nem lehet még pontosan meghatározni, viszont követelménye egyértelmű: fokozódó gazdasági nehézségek Portugáliában. (Az alkotmányreform például előírja, hogy a „tengerentúli területeken” működő vállalatok profitjukat nem telepíthetik haza Portugáliába. Ez a szabály természetesen nem vonatkozik a dél-afrikai, rhodesiai vagy észak-amerikai tőkére.) A lisszaboni kormány, amely egyre kevésbé tudja vállalni a háború terheit és ezzel egyidejűen a gyarmatok gazdasági életének fejlesztését, szívesen látja a külföldi tőke jelentkezését. Angola egyre in-

## Portugália

# Állóvíz

Erős örökség

PIDE és DGS

kább kitarulkozik. A Rallet et Cie francia bankháznak jelentős érdekelttsége van a kávétermelésben; Angola napjainkban a világ harmadik kávétermelője. Belga részvénytársaság kezében van a gyapotexport. Brit érdekelttsége Benguera vasbányája, s a Krupp által irányított nemzetközi csoport ellenőrzi Cassinga vasércét: a két lelőhely 6 millió tonnát exportált tavaly. Angola és Moçambique gazdag olajkincsét a Gulf Oil (eddig 50 millió dolláros befektetéssel) és a belga Petrofina aknázza ki. A portugál gyarmatok üzleti lehetőségeiből azonban elsősorban Dél-Afrika veszi ki részét. Olyan mértékben, hogy a portugál „telepesek” is egyre nyugtalanabban szemlélik. A legjelentősebb vállalkozás a Cabora Bassa vízi erőmű, amelynek építése már két éve megkezdődött. Ez a giganitikus vállalkozás a tervek szerint ellátná energiával — kapacitása 3,6 millió kilowatt — Moçambique-ot, de jutna Rhodesiának és Dél-Afrikának is.

A felszabadítási mozgalom azonban felismerte, hogy a Cabora Bassa-i építkezésnek politikai célja is van. A FRELIMO tevékenysége különösen 1967 óta fokozódott, s ennek következtében egyetlen jármű sem tudja erős katonai kíséret nélkül megközelíteni az építkezést. A portugál hadsereg Moçambique-on állomásoztatott 50 000 katonája kísérli meg — eredménytelenül — megakadályozni az akciókat.

Portugália, amely egyre nyíltabb katonai segítséget kap Rhodesiától és Dél-Afrikától, sajátos körbe került. Gyarmatai fokozatosan a dél-afrikai fehér telepes rendszerek gazdasági befolyása alá kerülnek, Lisszabon így a jövőben sem remélheti, hogy kamatozik a „tengerentúli területek” megtartására fordított hatalmas áldozat. Közben pedig az afrikai háború miatt súlyosbodik az anyaország gazdasági helyzete, továbbra sem nyílnak meg a rendszer fejlődését elősegítő liberalizálás szelepei.

LOVAS GYULA

## DIPLOMÁCIA

A nagykövetség egyik fontos feladata a fogadó országban élő vagy tartózkodó állampolgárai érdekeinek védelme. Ezt az intézményt nevezik diplomáciai védelemnek. Természetesen nem minden ügyben kerülhet sor a diplomáciai védelemre. Általánosan elismert esete az, amikor a külföldön élő állampolgár alapvető emberi jogait a helyi hatóságok megsértik vagy megvonják tőle azt a jogot, amit számára érvényes nemzetközi szerződés biztosít. Lényeges feltétele a diplomáciai védelemnek, hogy csak a fogadó állam hatóságainak jogellenes magatartása ad alapot a nagykövetség fellépésére.

Amennyiben egy külföldön élő állampolgárt meglöpnak vagy becsapnak, panaszával először nem nagykövetségéhez, hanem a helyi rendőrséghez kell fordulnia. Annak kell a nyomozást

elvégezni és mindent megtenni a bűnös felkutatására, illetve a károsult érdekeinek védelmére. Ha erre a rendőrség vagy a későbbiek során más hatóság nem hajlandó, a külföldi saját nagykövetségéhez fordulhat panaszával és kérheti a diplomáciai védelmet. Ez esetben a nagykövetség a fogadó állam külügyminisztériumához fordul. A külügyminisztérium feladata az illetékes állami szervet értesíteni a beérkezett panaszról és felkérni a szükséges lépések megtételére.

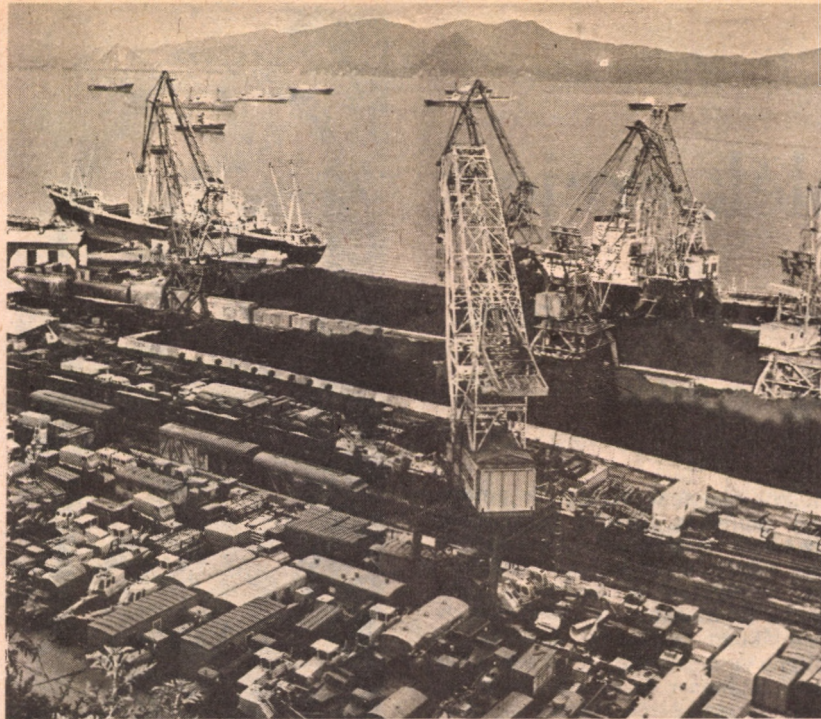
A diplomáciai védelem tehát nem jelent kivételes helyzetet, hanem azt célozza, hogy a külföldön élő állampolgár — akinek természetesen tisztelnie kell a helyi törvényeket — ne kerüljön méltánytalan helyzetbe.

lengyel kikötőkön át bonyolódik le. Idén a magyar áruk átmenő forgalma 10 százalékkal emelkedik.

A megbízhatóságáról híres lengyel kereskedelmi flotta is a fejlesztés középpontjába került. Minthogy az ötéves terv időszakában növekszik a szállítási szükséglet szénben, ércben, műtrágyában és folyékony fűtőanyagban, arra kell törekedni, hogy kibővítsék az ömlesztett áruk szállítására szolgáló ún. tramphajózási forgalmat. Nem marad el a menetrendszerű teherhajózás továbbfejlesztése sem és nagy sebességű teherhajókat állítanak be vegyes áruk és konténerek szállítására.

## Szupertankerek

Öt év alatt a tengeri flotta majdnem 25 milliárd zloty beruházásban részesül, aminek következtében a hajópark tonnatartalma a jelenlegi 2 milliárdról 3,5 millióra nő. A világrangsor 10. helyén álló lengyel hajóépítő ipar exportkötelezettségei mellett — tavaly 55 hajót készítettek, melyek nagy részét exportálták —, igyekszik mind minőségileg, mind mennyiségileg kielégíteni a hazai igényeket. 1971-ben 278 lengyel teherhajó — tizenkilencel több, mint egy évvel korábban — közlekedett a világ tengerein, 1975-re számuk eléri a 313-at. Az elmúlt 10 évben a világ teherhajóinak száma 69 százalékkal nőtt, ugyanakkor a lengyel kereskedelmi flotta hajóállománya 111 százalékkal. (A technikai színvonalra jellemző, hogy a jelenlegi lengyel



NAHODKA, A SZOVJET TÁVOL-KELET EGYIK LEGNAGYOBB KIKÖTŐJE.

Minden öt hajóból négyet az elmúlt öt évben építettek

hajóparkból 104 hajó életkora öt év alatt van, húsz évnél idősebb mindössze 29.)

Akárcsak a Szovjetunióban, Lengyelországban is a 100 000 tonnás és az ennél nagyobb tonnatartalmú hajók építése került előtérbe. Mivel az ország kőolajban szegény és az ipar igénye rohamosan növekszik, a csővezetékes import mellett a hajón történő behozatal is mind nagyobb je-

lentőségre tesz szert. Olajat viszont csak nagy mennyiségben gazdaságos tengeri úton szállítani, ezért Lengyelország — Bulgáriához és Romániához hasonlóan — óriás tankhajók, úgynevezett szupertankerek építését tervezi.

Az NDK kereskedelmi flottája a világ egyik legmodernebb hajóparkja. Az automatizálás mind jobban tér hódít és ma már a 175 teher- és tankhajó egynegyedénél nincs szükség gépházi személyzetre. A viszonylag rövid múlttal rendelkező NDK-beli tengeri fuvarhajók tavaly 70 országba szállítottak 9,2 millió tonna árut. Erőteljesen folyik a konténeres szállítás bővítése: 1970 őszétől több, teljesen konténerizált teherhajó teljesít vonalszolgálatot. Lendületesen emelkedik a három nagy kikötő — Rostock, Wismar és Stralsund — forgalma is. Míg 1970-ben 12,5, tavaly 13,5 millió tonna árut mozgattak. A nemrég bevezetett új rakodási technológiának köszönhető, hogy hat és fél órával sikerült csökkenteni az átrakodási időt ezer tonnánként.

## Várna, Burgasz, Galac...

Bulgária és Románia tengeri kereskedelme ma még szerényebb eredményeket mutathat fel, mint az előző három országé, de a fejlesztési elképzelések dinamikus növekedést ígérnek. Az ENSZ statisztikai évkönyve szerint a bolgár hajógyártás fejlődési üteme a leggyorsabb a világon. A várnai és burgaszi hajógyárak főleg kis- és közepméretű — 5—28 000 tonnás — vízi járművek gyártására specializáltak magukat, de hamarosan megkezdik a 100 000 tonnás hajók építését is.

A román hajóipar távlati programja a hajógyárak nagy ütemű fejlesztésén kívül a szakosítás további elmélyítését is előirányozza. Ily módon kialakulnak a feltételek, hogy a konstancai hajógyárban egy szárazdokk létesítése útján megkezdjék a nagy kapacitású tengerjáró teherhajók építését. Előbb 50—60, majd 150 000 tonnás óriásokat bocsátanak vízre. A galaci és az olteniai hajóépítő üzemek továbbra is kisebb, speciális rendeltetésű szállítóhajókat készítenek. A 74 tengerjáróból álló flotta jelenleg 521 000 tonna befogadó-

képességű; a hetvenes évek közepére ennek megkétszereződésére számítanak. Jelentős növekedés várható a szállított áruk mennyiségében is, ugyanis a tervek szerint a szállítási összteljesítmény 1975-re háromszorosan haladja meg az 1970-es évi eredményeket.

Hazánk és Csehszlovákia legfontosabb kereskedelmi vízi útja a Duna, de a két ország részt vesz a világ tengeri áruszállításában is. Nemcsak a behozatalra és kivitelre kerülő áruik, hanem tengerjáró hajóik is igénybe veszik — méghozzá előnyös feltételekkel — a baráti kikötők szolgáltatásait. Egy 1955-ben kötött megállapodás értelmében a lengyel kikötőkben például a csehszlovák hajók a hazaiakkal azonos elbánásban részesülnek. Természetesen nem arról van szó, hogy valamiféle tengeri hegemonia megszerzése a cél, hanem a külkereskedelem által mozgatott áruk egy részének saját hajókkal történő szállítására és bérfuvarok vállalására. Ez a kétirányú tevékenység nemzetgazdasági szinten valutamegtakarításként, illetve bevételként jelentkezik. Magyarország néhány kisebb befogadóképességű (3—5000 tonna) hajóval jelentős nyersanyag- és készáruszállítást bonyolít le, főleg Európa körül és a Földközi-tenger medencéjében, de már Dél-Amerika kikötőibe is rendszeresen eljutnak tengerjáróink.

Fontos állomása volt a nemzetközi együttműködésnek a Nemzetközi Hajótulajdonosi Társaság megalapítása 1970-ben Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország és az NDK részvételével. Ez a szervezet is jó példája a tengerrel rendelkező és az úgynevezett szárazföldi szocialista országok egyenlő jogokon alapuló kooperációjának.

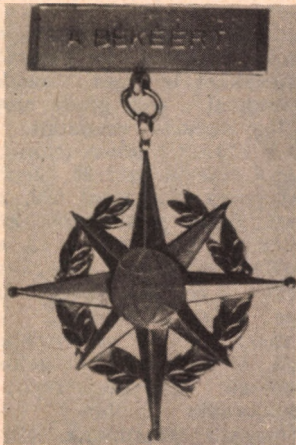
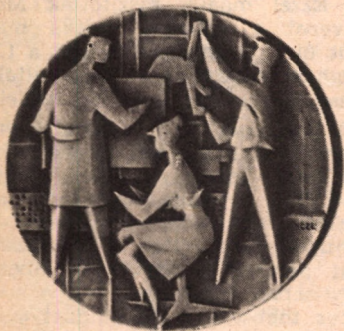
## A komplex program

A Duna egyelőre kisebb szerepet tölt be kontinensünk folyami hajózásiában — bár a szocialista országok közötti árucseré-forgalom egy része itt bonyolódik —, de a Rajna—Majna—Duna-csatorna tervezett megépítése után Európa egyik legfontosabb vízi útjává és a kelet—nyugati kereskedelem újabb „csatornájává” válhat. Az Északi- és a Fekete-tenger közötti közvetlen összeköttetés új területeket nyithat a szocialista államok — köztük hazánk — tengerhajózásiában.

A KGST-országok tengerhajózásiának továbbfejlesztéséről, valamint az együttműködés elmélyítéséről a komplex program kimondja, hogy „1971—73-ban ki kell dolgozni és intézkedéseket kell tenni a KGST-tagállamok hajózási vállalatainak a nemzetközi vonal- és tramphajózásiában megvalósuló együttműködési formáinak tökéletesítésére”. Ugyanakkor új hajózási vonalakat kell létrehozni és javaslatokat kidolgozni a tagállamok hajójavítási szükségleteinek kielégítésére.

Mindezek a fejlesztési és együttműködési tervek, valamint a megvalósítás alatt álló elképzelések azt eredményezik, hogy a szocialista országok kereskedelmi flottája hamarosan a világ egyik legnagyobb és legkorszerűbb tenger-szállító „hajóhada” lesz.

GONDA GYÖRGY—  
LŐRINCZE PÉTER



Vállalatok, szövetkezetek, intézmények!

KÜLÖNFÉLE JELVÉNYEK,  
TÖRZSGÁRDAJELVÉNYEK,  
VÁLLALATI EMBLÉMAK,  
MŰVÉSZI KIVITELŰ EMLÉKÉRMEK  
ÉS PLAKETTEK, REKLÁMTÁRGYAK,  
KULCSTARTÓK

gyártását kedvező feltételekkel vállaljuk.

Megrendelőink kívánsága szerint tervezünk és kivitelezünk.

Vevőszolgálatunk szakmai tanácsokkal is az érdeklődők rendelkezésére áll.

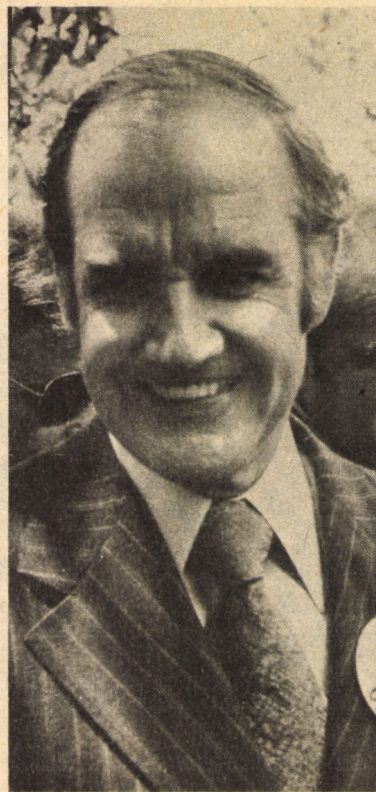
KÉRJÉ AJANLATAINKAT!

ÁLLAMI PÉNZVERŐ  
Budapest VIII., Üllői út 102.  
Telefon: 343-917, 143-as mellék

# Az egy százalék ereje

Kompromisszum, elgáncsoltatás

Csodatétel vagy erjedés?



A DEMOKRATA JELOLT  
Ideálok és lehetőségek

„Jövő januárban visszaadjuk a kormányt a népek — és az amerikai politika soha többé nem lesz ugyanaz, mint eddig volt.” Ezeket a szavakat, s a szónok csaknem minden mondatát, dörgő tapsvihar fogadta a Miami Beach-i Convention Hallban. A demokrata párt 1972-es elnökjelöltségét elfogadó beszédében a dél-dakotai szenátor az Alapító Atyák alkotmányának szellemét idézte, s talán saját atyjának, a szigorú erkölcsű metodista prédikátornak szellemét is. George McGovern nem jó szónok. A retorika legelemibb szabályain átgázolva gördülnek lassú, vontatott mondatai. Fakó hangja, monoton beszédritmusa bármely hagyományos amerikai kortesgyűlés közönségét percekkel belül álomra szenderítené.

Az 50 éves szenátor rokonszenves, jó megjelenésű férfi. De még legrajongóbb hívei szerint is híján van annak, amit az amerikai pártpolitikai tőzsdén a legmagasabb áron jegyeznek: a charizmának, azaz a vallási szóhasználatból ismert „természetfeletti” adománynak, képességnek. A reklámszakemberek szerint McGovern reménytelen eset. Pedig ők éppoly meggyőző erővel tudnak egy új fogpaszta-márkát piacra dobni, mint „új arculatban” régi politikust forgalomba hozni. McGovernből, mondják, hiányzik az a megfoghatatlan és meghatározhatatlan valami, amit csak a konyhaművészet nyálcsordító ízeit érzékelhető inycene ujjcsattintással lehet kifejezni. Vagyis az a személyi varázserő, amiből a filmszillagok dicsfénye szövedésként, ami csak a „született vezetők” sajátja, ellenállhatatlan magnetizmussal rántva magukhoz a „kisembereket” millióit.

## Hisznek benne

Ha nincs charizmája, milye van McGovernnek? Mi a sikerének titka, mivel bilincseli le hallgatóit? Talán azzal az ígéretével, hogy „visszaadjuk a kormányt a népeknek”? Ez aligha forradalmi, vagy akárcsak radikális kinyilatkoztatás. A Fehér Ház jó néhány lakója megígérte már, hogy a kormányt — mely az alkotmány szavai szerint „a népből, a nép által, a néptől” alkotott — „visszaadjuk a népeknek”. Legutóbb Nixon elnök tett erre fogadalmat, amikor tavaly kongresszusi üzenetében meghirdette az „új amerikai forradalmat”.

Nem tartozik szorosan a tárgyhöz, de tény, hogy Nixon elnök „új forradalmáról” azóta többé szó nem esett. Az is tény, hogy McGovern általában nem mond semmi olyan rendkívülit, amit nem mondhatna különösebb feltűnés

nélkül csaknem bármelyik amerikai politikus. Hiszen legtöbbször azokat a demokratikus eszményeket ajánlja a hatalmasok figyelmébe, amelyekre ők maguk is gyakorta hivatkoznak, s amelyeket az iskolákban tanítanak. Pusztán ez aligha magyarázza híveinek odaadó rajongást és ellenfeleinek fenekedő gyűlöletét. Hacsak az nem, hogy az amerikai pártpolitikai börze minden csínja-bínjának a kiismerése ellenére, megőrzött valamit a dél-dakotai prérisk levegőjének tisztaságából, s mindazt amit mond, úgy tudja mondani, mintha maga is hinne benne. Talán ezért lengi körül máris a népi hőskéket kísérő legenda, amely hívei szemében egy „békeszerető Robin Hood” köntösébe öltözteti a dél-dakotai politikust. És ez elég ok arra is, hogy legádázabb ellenfelei már nevének hallatára megborzongjanak.

Carl Albert, a demokrata párt veteránja, a képviselőház elnöke valószínűleg a „McGovern-jelenség” egyik leglényegesebb alkotóelemére tapintott rá, amikor az elnökjelölési konvención a jelölt „ultraliberális” eszméi miatt aggodalmaskodó barátait így nyugtatta: „Senki sem figyel arra, hogy mit mond a szenátor. Az emberek hisznek benne, és nem hisznek Richard Nixonban.”

Miért hisznek benne? „Az egyetlen tisztességes ember a szenátusban” — mondta egyszer McGovernről néhai kollégája, Robert Kennedy. Ez talán túlzás. Tény azonban, hogy — ha nem is azzal a „kezdettől való vaskövetkezetességgel”, amint a McGovern-főhadiszállás választási propagandairatai hirdetik — a dél-dakotai szenátor egyike volt annak a három amerikai törvényhozónak, aki a legregében és legkövetkezetesebben lépett fel a kongresszusban az USA vietnami népgyilkos háborúja ellen. Bizonyára ezért hittek neki, amikor az elnökjelölési konvención is megfogadta: ha megválasztják, „nem fog több ázsiai gyermek eleven égő fákyaként menekülni lebombázott iskolákból”.

„A puritanizmus megoszt, a kompromisszum egyesít” — tartja az amerikai politikai bölcsélet. McGovernnek az a híre, hogy puritán politikus. Ezt negatív oldalról bizonyítani látszik, hogy az esz-közökben nem különösebben válto-gató ellenfelei mindeddig nem találták sebezhetőnek holmi homályos politikai-üzleti ügyletek vádjával, amitől pedig még kevés jelt menekedett meg az amerikai elnökválasztások történetében.

Miért zuhantak a részvényárfolyamok McGovern jelölésének hírére? Hiszen ő nem felforgatni, hanem megmenteni kívánja az amerikai politikai intézményeket. A magyarázat valószínűleg nem McGovern filozófiájában van, hanem inkább híveinek társadalmi összetételében.

Honnan jönnek, kit képviselnek és mit akarnak McGovern önkén-

tes korteseinek tízezrei? Hogy mit akarnak, azt a legtöbben maguk sem tudják, s ezért rendszerint egy szóval válaszolnak: „Változást”. Sokan a „tiltakozás koalíciójaként” jellemzik táborát, de McGovern, reformista filozófiájával összhangban, szívesebben nevezi híveit a „változás koalíciójának”.

## A kívülrekedtek

Az elnökjelölési konvenció mcgovernista küldöttei már pusztán megjelenésükkel is szent borzadállyal töltötték el a régi gárda alaposan megfogyatkozott csapatait. 1968-ban a chicagói konvención mindössze 6 küldött volt 30 éven aluli, most pedig több mint 600, a szavazati joggal rendelkezők 22 százaléka. A nők aránya 13 százalékról 38-ra, a négerké 2 százalékról 15-re emelkedett. Jelentősen nőtt a chicanók száma (spanyol ajkú mexikói-amerikaiak, a gyümölcs- és zöldségültetvények agrárproletárjai) és felbukkantak indiánok, ázsiai származású amerikaiak, sőt, még két eszkimó is Alaszkából.

A statisztika csupán halványan tükrözi a küldöttek mögött álló tömegek teljes társadalmi keresztmetszetét. Kétkezi munkás csak elvétve akad köztük, bár a próbaválasztások szavazatmegosztásából kitűnik, hogy McGovern számos „kékgalléros” körzetben kapott többséget.

A küldöttek 85 százaléka először vett részt elnökjelölési konvención. Nem volt minden új küldött mcgovernista, de a többségük az volt. És elegendő volt ahhoz, hogy a „rendszeren kívülrekedtek” ezúttal először — hacsak egy történelmi pillanatra is — belülről vegyék birtokukba az amerikai hatalmi elit alternatív kormánypártjának bástyáját. Tulajdonképpen azt tették, amit a rendszer mértékadó szócsövei évek óta prédikálnak a társadalomtól elidegenedett lázongóknak: „váltak erőszak helyett szavazatok és a rendszeren belül változtatásokat...”

A kétpártrendszer regenerálást sürgető mérsékelt liberális orgánusoknak, mint például a New

York Timesnak és a Washington Postnak, tulajdonképpen hozsanzániok kellene. Hiszen a mcgovernisták — amint annak idején Franklin D. Roosevelt tette a depresszióban vergődő kapitalista rendszerrel — fiatalító injekciót döftek a végelgyengüléssel küszködő demokrata párt vénáiba, s ezzel talán meghosszabbították a hitelét vesztő kétpártrendszer életét is. Ehelyett azonban a hivatásos liberálisok fanyalognak, s egyre súlyosabb aggodalmaikat fejezik ki amiatt, hogy McGovern túlságosan „balra” szorítja a „radikális tömegnyomás”.

## A tömeghangulat

Pedig mindeddig sem a népi tiltakozás, sem McGovern nem ment messzebb a társadalmi bajok tüneteinek bírálatánál. Nem ásták fel a vietnami háborúba vezető politika társadalmi-gazdasági gyökereit, csupán elítélték a rossz, igazságtalan, erkölcstelen, népgyilkos háborút. Nem az igazságtalan adórendszer és jövedelem-elosztás alapjait támadják, csupán következményeit kifogásolják. Nem a korporációk gúzsba kötő uralmát, hanem az „arc nélküli hatalom túltengéseit” bírálják, s a kormánygépezettel való „túlságosan intim kapcsolatait” nehezményezik.

Miért hát a rémület McGovern-től, amikor a hatalom letéteményeseinek nagyon is szükségük lehet hatékony villámhárítóra? A hatalmi elit tévesen ítélte meg a közhangulatot. Elegendő engedménynek tekintette Muskie és Humphrey „balra ingadozását” is a társadalmi elégedetlenség levezetésére. Ezzel maguk taszították McGovern-t a számára nyitva maradt útra: közelednie kellett a tömeghangulathoz, amelynek általa felismert erejére tette fel tétjét.

A hagyományos hatalmi centrum ellenére kivívott győzelmével vált McGovern igazán veszélyessé, vagy legalábbis „kiszámíthatatlanná” az uralkodó elit számára. Viszonylag könnyen meg tudták volna bocsátani nézetét a vietnami háború kérdésében, hiszen ma már a szenátus többsége is kivonulást sürget, sőt, állítólag Nixon elnöknek is ez a „végcélja”. A társadalmi-gazdasági egyenlőségről vallott „radikális eretnokségei” szintén bocsánatos bűnök, különösen, ha különbséget tud tenni az ideálok és a lehetőségek között. Márpedig, amint az üzletemberek megnyugtatására szánt nyílt levele is tanúsította, tudja mi a különbség a választási pártprogram és a praktikus valóság között. Ami azonban végképp megbocsáthatatlan: az elnökjelöltségek megszerzése a hagyományos „királycsinálókkal” való kompromisszum nélkül.

Ez az „el nem kötelezettség” teljességgel elviselhetetlen a régi gárda mögött álló pénzcsoportok számára. Ezért állítják most saját alternatívájukat McGovern elé: vagy a „népi köteleket” meglazító kompromisszum a régi gárdával, vagy könyörtelen gáncsvetés a hatalom küszöbe előtt.

Újabbon egyre több szó esik a „McGovern-jelenségről”, de mindmáig megoldatlan az amerikai politikai élet tojás-tyúk problémája. Melyik volt előbb, mi az ok és mi a következmény? George McGovern, az új gárda elnökjelöltje szülte-e a jelenséget, vagy a jelenség „szülte” McGovern-t? A csendes szavú dél-dakotai hozta-e létre a „tiltakozás koalícióját”, avagy a kétpártrendszer hagyományos keretein belül és kívül egy-

# Áru a tengeren

**Fejlődő flották, kikötők**  
**Modern szállítási formák**

A szocialista országok gyors ütemű gazdasági fejlődése maga után vonja a külkereskedelmi kapcsolatok állandó bővülését. Az évről évre növekvő árucere-forgalom nem kis feladatot jelent a szállítmányozási vállalatoknak. Világjelenség, hogy a vízi szállítás mindinkább előtérbe kerül és rohamosan növekszik a tengeri és folyami hajók szállítóképessége.

## Az élvonalban

Ma már a tengerparttal rendelkező európai szocialista országok is ott vannak a világ tengerhajózásának élvonalában — elsősorban a fejlődés üteme, a járatok száma és a technika színvonalának vonatkozásában. 1971-ben a világ kereskedelmi hajóinak befogadóképessége 236,5 millió tonna volt és ennek a kapacitásnak 10 százaléka az európai szocialista országokra — elsősorban a Szovjetunióra, az NDK-ra és Lengyelországra jutott. De nemcsak a tengerhajózás fejlődése, hanem a kikötőfejlesztés mértéke és a modern tengeri szállítási formák (konténerizálás) elterjedése tekintetében is mindinkább tengeri nagyhatalmakká válnak a szocialista országok. Mindegyikük megkülönböztetett figyelmet fordít ennek az igen fontos szektornak a bővítésére és tökéletesítésére, valamint a nemzetközi együttműködés elmélyítésére.

A szovjet tengerhajózás több évszázados hagyományokra tekint vissza, hiszen a cári Oroszország külkereskedelmének és hazai szállításainak nagy részét vízi úton bonyolította. Az igazi fejlődés azonban 1917 után indult meg és ma Libéria, Japán, Nagy-Britannia, Norvégia és az Egyesült Államok után a világ hatodik legnagyobb kereskedelmi flottájával rendelkezik. (Érdemes megjegyezni, hogy a világelső Libéria csupán néhány saját hajóval rendelkezik, viszont itt a hajók utáni adók olyan alacsonyok, hogy igen sok nyugati hajóstársaság a profit növelése érdekében libériai zászló alatt közlekedtetik tengeri szállító járműveit.) Jól jellemzi ennek a tengeri iparágak a jelentőségét az a tény, hogy a szovjet export 59, az importnak pedig 54 százaléka tengeri úton bonyolódik. A kereskedelmi flotta szállítmányainak több mint kilenczede külföldre irányul vagy onnan származik és naponta mintegy 800 szovjet hajó tartózkodik külföldi kikötőkben és nemzetközi vizeken. Az 1500 óceánjáró összesen 12,2 millió tonna szállítási kapacitással rendelkezett 1970-ben. Tíz évvel korábban csak 3 millió tonna volt, 1975-re viszont már 17 millió tonna lesz a hajópark



TENGERJÁRÓ HAJÓ VIZRE BOCSÁTÁSA A HAJÓ- ÉS DARUGYÁRBAN  
Az automatizálás egyre jobban tért hódít

befogadóképessége. Mindez azt jelenti, hogy tizenöt év alatt csaknem meghatszorosodik az egy időben szállítható áruk mennyisége. Ez a nagyarányú fejlődés persze sok új hajó forgalomba állításával lehetséges; a szovjet teherhajók így igen korszerűek: minden öt hajóból négyet az elmúlt öt évben építettek, 1970-ben 161 millió, az előző öt éves terv — 1965—1970 időszakában pedig összesen 730 millió tonna árut szállított a tengerhajózás. (A fejlődés itt is szembetűnő, ugyanis 1950-ben a megfelelő adat 34 millió tonna volt.)

## Automatizálás

Tyihonov, a hajózási miniszter első helyettese a közeljövő fejlesztési terveiről nyilatkozva elmondta, hogy a hajóépítőipar megkezdi a 120—150 000 tonnás hajók, valamint az érc-, kőolaj-, jármű-, és egyéb speciális szállítási célokot szolgáló tengeri hajók sorozatgyártását. Egyre több, csaknem teljesen automatizált hajó szeli majd a tengerek és óceánok vizét. 1970-ben az ország kereskedelmi hajói 100 állam 1005 kikötőjét keresték fel. A szovjet teherhajók 35 útvonalon teljesítenek menetrendszerű szolgálatot és számos országnak végeznek bérfuvarozást.

Jelentős forgalmat bonyolítanak le a Szovjetunió kikötői is. Tavaly például 1,4 milliárd tonna árut rakodtak. A jelenlegi terv-időszakban új daruk, raktárak, új berendezések és technológiák alkalmazása következtében többszörösére növekszik a tengeri kapuk rakodóképessége. Leningrádban és Nahodkában speciális konténer, Vlagyivosztokban pedig faanyag rakodására alkalmas kikötőt építenek.

Gyümölcsöző együttműködés alakult ki a szovjet és a többi szocialista ország tengerhajózása között. Időről időre koordinálják a charter- (bér-) járatokat és kölcsönösen képeznek ki tengerészszakembereket. Bulgáriával, Lengyelországgal, Magyarországgal és az NDK-val a szovjet tengerészeti szervek hosszú lejáratú tudományos és műszaki együttműködési szerződést kötöttek, hogy így is szorosabbá váljék a kapcsolat a baráti flották között. (A tőkésországok közül Franciaországgal, Hollandiával és Nagy-Britanniával kötöttek tengeri

érdeklődéssel kísérik a szovjet tengerhajózás és az ezzel kapcsolatos ágazatok — hajóépítés, kikötők — fejlődését. Nem kis csodálattal szemlélik a fejlődés dinamizmusát és hangoztatják, hogy hamarosan eljön az az idő, amikor a szovjet kereskedelmi flotta minden tekintetben előbbre lép az előkelő hatodik helyről. (Egyébként a Szovjetunióknak van a világ legnagyobb halászati és óceánkutató hajóparkja.)

## Hatvan százalék

A most folyó ötéves tervperiódusban a lengyel tengerhajózás erőfeszítései arra irányulnak, hogy az ország külkereskedelme által mozgatott áruk 60 százalékát szállítsák hazai hajók, és növekedjék az ágazat szerepe a fizetési mérlegben. E célkitűzések megvalósítása érdekében a kormány a gdanski tengerhajózási intézetet bízta meg a közép- és távlati fejlesztéssel összefüggő kérdések vizsgálatával. (Kikötőfejlesztési kérdésekkel és a szállítási kapacitás bővítésével foglalkozik az intézet.) Gdansk, Gdynia, Szczecin — 37 millió tonna áru mozgatására képes lengyel kikötőlánc a Balti-tenger partján. Tavaly 11 000 — ebből hétezer külföldi — hajó kereste fel a három kikötőt, de az elkövetkező években a forgalom olyan nagymérvű emelkedésével lehet számolni, hogy a kikötők bővítése, illetve átépítése elengedhetetlenné vált. Ezért már megkezdtek az új gdanski kikötő építését a Westerplatténál. A 100 000 tonnás hajók fogadására is alkalmas kikötőkomplexum — amely Európa egyik legnagyobb kikötője lesz — 1976-ban már 5 millió tonna szenét és 6 millió tonna kőolajat fog rakodni, 1985-ben pedig a tervek szerint az éves rakodóképessége eléri a 32 millió tonnát. Gdyniában új konténerállomás épül. Szczecin — jelenleg a legfőbb szénrakodó állomás — modern rakparttal és új raktárakkal bővül.

A meglévő kapacitások növelése azért is szükséges, mert ugrásszerűen emelkedik a szocialista tranzitforgalom (1970-ben 4,7 millió tonna). Csehszlovákia a legnagyobb tranzitáló ország, tengerentúli kereskedelmének fele a

egyezményt és több hasonló szerződés áll előkészítés alatt.)

Jól példázza a gyakorlati együttműködést a Szovjetunió és Lengyelország által 1968-ban alapított Baltamerika hajózási társaság, amelyhez 1969-ben csatlakozott az NDK is. A társaság — amely 20 hajóval bonyolítja le a forgalmat — rendszeres járatokat közlekedtet Leningrádból, Gdyniából, Rostockból, Rotterdamból, Antwerpenből és Bilbaóból kiindulva Argentína, Brazília és Uruguay kikötőibe.

A nyugati szakemberek nagy

JOBBA képpel,  
SZEBB hanggal,  
TÖBB a második  
csatornán  
műsoridővel  
VÁRJA AZ OLIMPIÁT

További készületek nagy választékban.

ÖN HELYETT MINDENT ELINTÉZÜNK:



OTP-hitel,  
különleges minőségi vizsgálat,  
díjtalan házhoz szállítás,  
üzembe helyezés,  
minta utáni árusítás

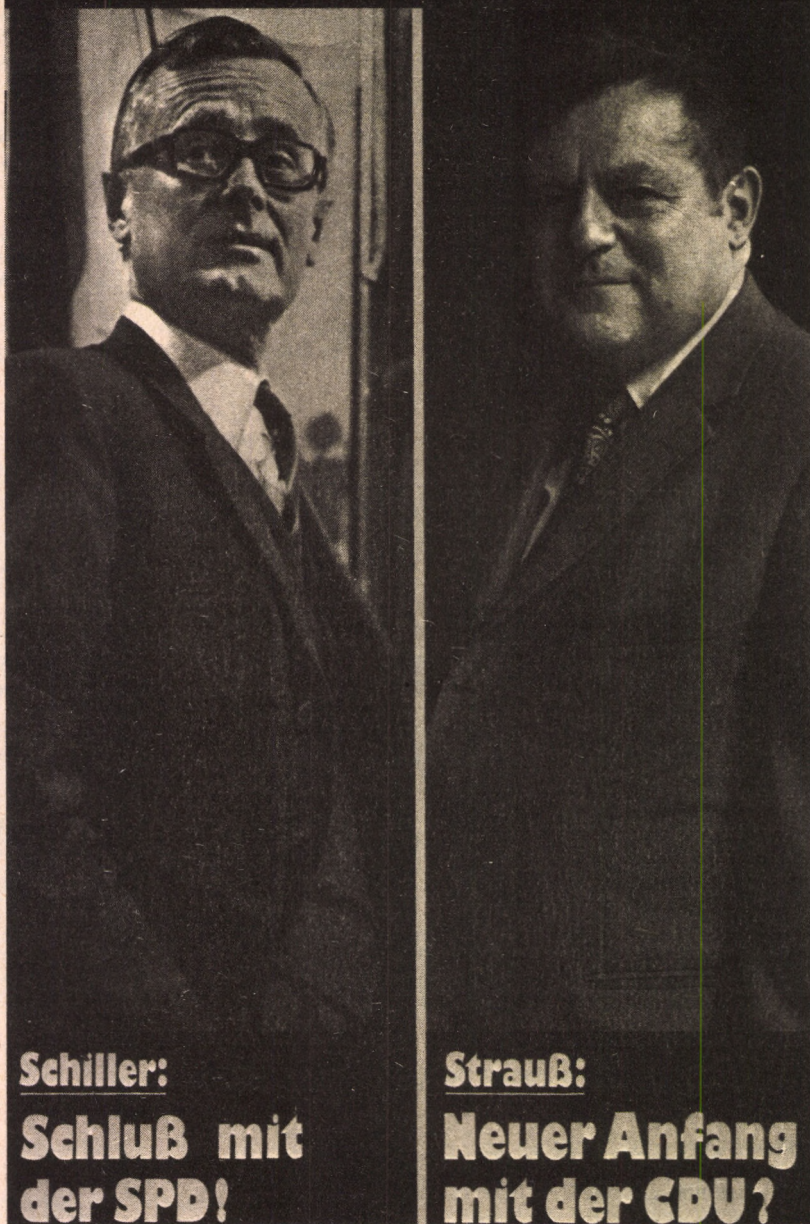
**H**a másról nem, a müncheni Quick című kebel-szaklap egyik legutóbbi címlapjáról látható, hogy a december 3-1 (ez a dátum egyelőre még nem hivatalos, változás lehetséges) Bundestag-választások előtti csatározás megkezdődött. S mindjárt a legtöbbet vitatott, talán legérzékenyebb témát érinti a két kép; a lap, amely szinte mindig félig vagy egészen mezítelen hölgyek színes fotójával első oldalán vesz részt az olvasóért folyó heti versenyfutásban, ezúttal két, mellényben-nyakkendőben fényképezett férfiú portréjával jelent meg. Töprengő Schiller-fotó, öntelt mosolyú Strauss-kép a Quick első oldalán: a nemrég lemondott szociáldemokrata gazdasági csúcsminiszter állítólagos ingadozásáról szóló cikk a képeslapban — az NSZK választás előtti nyarának egyik fő kérdésére utal.

## A Müller-ügy és a tőke

Ma már egyre inkább világos: Schiller távozása, megmutatva, hogy a szociáldemokrata pártban is bőven van belső csata, még sürgetőbbé tette a választásokat. („...parlamentari többség nélkül még csak ki lehet húzni tizenöt hónapig, de csupa egymás ellen fenekedő miniszterrel országot vezetni házárdjáték lenne” — írta jóval a Schiller-féle lemondólevelé megírása előtt a „Die Zeit”). A sürgősség felismeréséhez néhány gyanú beigazolódása hozzájárult. A kormánykoalíció két pártjában rádöbbenetek, hogy az elmúlt esztendő belső viharait a többi között azért nem jósolhatta meg a bonni politikai-meteorológiai előrejelzés, mert azok mesterségesen előállított viharok voltak. A szabaddemokrata „lázadók” egyáltalán nem önzetlen szembefordulása előbb a kormányban a szocialista országokkal kapcsolatos politikájával, majd más kérdésekben tanúsított jobbrátérülését (Kühlmann-Stumm, Helms és Kienbaum, még előbb Zoglmann FDP-képviselők szerepéről van szó) egyáltalán nem volt független egyes szociáldemokrata képviselőknek (Müller és Hüpka) az SPD vonalával való szembefordulásától. S nem volt független egyes nagy trösztöktől sem — a nyugatnémet sajtó egy része rámutatott arra, hogy az önálló pártot szervezni tervező Müller volt SPD-képviselő számára egy olyan reklámcség kezdte meg (még akkor, amikor Müller még csak „kritikusan viszonyult” Brandt politikájának egy-egy vonásához és tagadta, hogy a párttal szembefordulni szándékoszik!) a hirdetőtáblák egy részének kibérlését, amely a vegyipar óriáscégeivel tart kapcsolatot.

A nyugat-németországi politikai szakemberek becslései szerint az idei választások összköltsége meghaladja majd a 170 millió márkát; mások viszonylag pontos számítást közölnek, amely szerint egy-egy mandátum költsége megközelíti a 320 000 márkát. A pártok általában azt mondják: költségeiket részben tagdíjából, részben az adófizetők pénzéből fedezik, az NSZK-ban ugyanis a pártok „alkotmányos költségeinek” egy részét állami kasszákból, adópénzekből fizetik. Minden választópolgár 2,50 márkát ér — ennyit kapnak a reájuk eső szavazatok után a pártok. (Itt nem kell 5 százalékot, elég 0,5 százalékot elérni, akkor már a párt a pénz.) Az idei választásokon valamivel több mint 41 millió szavazásra jogosult polgára

QUICK-Exklusiv zum politischen Sommerthema Nr. 1



Schiller:  
**Schluß mit der SPD!**

Strauß:  
**Neuer Anfang mit der CDU?**

KETTEN MELLÉNYBEN, NYAKKENDŐVEL A QUICK ELSŐ OLDALÁN

„Tudnia kell, hogy az arrogancia már sokat ártott neki”

van az NSZK-nak, a pártok tehát több mint százmillióra számíthatnak — s ebből 60 százalékot előre kapnak meg, mégpedig a legutóbbi választásokon elért eredmények alapján számítva. (A dolog néha kínos fordulatot is vehet: az FDP-nek az 1969-es választás után közel húszezer márkát vissza kellett fizetni az előlegből — holott minden pfennig elfogyott már a pártkasszából.)

## A számlák

Am ez az összeg alig több mint a szükséges pénz fele. Miből fizetik a több mint hatmillió nagyméretű, mélynyomással készülő színes plakát és ötvenmilliónyi röpirat, füzet, könyvecske fantasztikus összegre rúgó nyomdászamláját? Hol a fedezet az NSZK mintegy 1400 lapjában és folyóiratában közreadandó, elég magas tarifával számolt hirdetés kiadására? Tizenöt-hús helikopterről, közel kétezer fürgé autóról, megszámlálhatatlan vasúti jegyről kell gondoskodni, a párt-szervezők és kortesek, szónokok és propagandisták sok tíz ezer napi szállodaszámlát mutatnak majd be, ugyanannyi napidíjat, vastag ceruzával írt készkiadásokat kell majd kifizetni. (Az ellenzék ingerülten veti fel, hogy az SPD és az FDP miniszterei számára ingyenesen igénybe vehető a hadsereg és a határőrség helikopter-parkja, ingyen használják a szolgálati telefonokat, a kormány kü-

lönvontait és a minisztériumok tisztviselői karának egy részét. Azt szerényen elhallgatják, hogy az Adenauer-Erhard-Kiesinger-időkben mindez az ő rendelkezésükre állt.)

Sem a kormánypártok, sem az ellenzék nem nyilatkozik, honnan veszi a pénzt. Vannak „adományozók”, csakhogy a törvény szerint a 20 000 márkánál nagyobb adományok esetében nyilvánosságra kell hozni kitől, honnan jött a pénz. Walter Kiep, a CDU főpénztárosa kijelentette: „Nincs olyan adományozó, aki szívesen venné, ha neve a nyilvánosság előtt szerepelne. Éppen azért a legjobb esetben 19 999 márkát ajándékoznak.”

A szociáldemokraták pártkasszája egyébként mindig tele van a párt 130 vállalatának (nyomdák, kiadóvállalatok, kisebb-nagyobb áruházak, automata-hálózatok stb.) jövedelméből; az SPD bank-számláját 60–70 millióra becsülik és emlékeztetnek rá, hogy a párt támogatott szakszervezeteknek is sokmillióos vagyona van, a szakszervezeti pénztárat, a Bank für Gemeinwirtschaft is több tíz millióval gazdálkodik. A másik oldalon, a CDU, a CSU a legnagyobb tőkésvállalatok kasszáira számíthat és arra, hogy az adományozók kötelező megnevezését tulajdonképpen ki lehet játszani. (A nagytőke persze nem csak Barzel és Strauss pártjait támogatja s nemcsak az FDP választási kasszájához járul befizetni — Bonn választási szakemberei célozgatnak arra — s a választási csatában egy-egy részletét el is mond-

NSZK

# A kezdet

A költségek

Pártok pénze

Ják majd —, hogy a szociáldemokraták „adományozói” között is ott vannak a nagy cégek.)

## Még négy hónap

Négy hónap van még a választásokig, így hát a közvéleménykutatások mostani eredményei még csak tájékoztató jellegűek, a jóslásokat többször át kell majd javítgatni. De augusztus első napjaiban, amikor a nyári politikai szünetet pletykákkal és találgatásokkal teszi hangossá az ellenzék (az említett Quick-szám „Schiller egy benső bizalmasára” hivatkozva állítja: a volt SPD-miniszter most azon töpreng, hogy átlép a CDU-ba és ha az ellenzék győz, újra vállal miniszterséget) és szolgál egy-egy meglepetéssel a kormánykoalíció is. A Spiegel című hírmagazin kiadója, Rudolf Augstein — a párt jó néhány szervezetének ellenzésével is számolva — az FDP listáján kíván fellépni. Az északrajna-vesztfáliai FDP-vezetőség közölte, hogy „elfogadják Augstein urat a 106. választási körzet jelöltjéül” — az ellenzéki lapok gúnyosan szögezték le, hogy ez a körzet (Wiedenbrück-Paderborn) 1969-ben a szavazatok több mint 66 százalékaival Rainer Candidus Barzelt, az ellenzék vezérét küldte a Bundestagba. Az egyik legtekintélyesebb hetilap kiadójának tehát tulajdonképpen csodát kell művelnie, ha el akarja foglalni az ötszáz-tizenhét parlamentari szék egyikét...

A legutóbbi — egymásnak elentmondó, mert a pártok vezetése alatt álló irodák által gyűjtött és értékelt — közvéleménykutatási felmérések szerint a szociáldemokraták jelenleg a szavazatok 45,9–47,1 százaléka, a szabaddemokraták 5,5–6,7 százaléka számíthatnak; az ellenzéki CDU/CSU 43 százaléktól 49,9 százalékgig szerepel a különböző számításokban, sőt Münchenben a CSU megrendelésére készült egyik összeállításban 50,6 százalék CDU/CSU szavazat szerepel. Szinte mindegyik közvéleménykutatás igen jelentősnek mondja a még habozó választók arányát és még szociáldemokrata jós is akad, aki szerint Schiller miniszter távozása 1–2, esetleges átlépése más pártba 3–5 százaléka kerülhet az SPD-nek.

Bár amikor Schiller még miniszter volt és úgy tűnt, hogy csak gazdasági kérdésekben vitázik a kormány — és pártja — vezetésével, volt lap, amely megírta: „Schillernek objektíve kétszetele-nül igaza van, ám a modora túl arrogáns — és tudnia kell, hogy az arrogancia a múltban már sokat ártott neki.”